

נדה

שאלות ותשובות חדשות

השאלות עד עמ' ו כלולות במהדורה הרביעית.

השאלות שנוספו מתוך המבחנים החדשים החל מחשוון
תשס"ז מובאות להלן בעמ' ז ואילך.
התשובות לשאלות אלו נכתבו על ידי הרב יעקב סבתו.

עדכון אחרון: תמוז תש"ע

סימן קפט סעיף יג

(להכניס לפני השאלה: ראתה ט"ו בניסן וכו')
 ראתה בהפלגות דלהלן: ל' ל' כ' ל' – האם קבעה וסת ליום ל',
 ומה הדין כשראתה ל' ל' כ' י'?

לאור דברי הרמ"א בסע' יג ולאור דברי הט"ז בס"ק יח (כנ"ל), אשה זו אחר שראתה בהפלגת עשרים צריכה לחוש לג' חששות שמא הולכת לקבוע וסת: הפלגת עשרה ימים מיום כ' בגלל הפלגת שלושים שטרם נעקרה, וכן להפלגת עשרים מיום עשרים, וכן להפלגת שלושים מיום עשרים. כל חשש לוסת שאינו קבוע עניינו שמא הולכת לקבוע, ועל כן בשני המקרים הנ"ל קבעה וסת להפלגת שלושים לדעת הט"ז. אף לדעת הב"י ודאי קבעה וסת, שהרי הובא לעיל שמסכים לרמ"א ולט"ז, ובנידון דידן יוסיף הב"י לטעון שראיית כ' נחשבת לדמים יתרים כנ"ל. אבל הב"ח ונקוה"כ חולקים על הט"ז והרמ"א. לדבריהם אחר שראתה בהפלגת עשרים שוב אינה חוששת אלא להפלגת עשרים מאותה הפלגה, וממילא אינה קובעת וסת בשני המקרים הנ"ל [א]. מפורש בש"ך ס"ק מ, שאם ראתה ב' פעמים בהפלגת שלושים ואח"כ ראתה בהפלגת עשרים (אפי' שלא היה לה וסת קבוע לעשרים) עקרה וסת השלושים ואינה צריכה לחוש אלא להפלגת עשרים. וראה פ"ת ס"ק יג שהס"ט והחזו"ד השיגו עליו (מטעמים שונים, ראה בהגהות והערות מכו"י).

סימן קצה סעיף ב

כיצד יש למסור לכלה את הטבעת במקרה של חופת נדה?

הדיון בזה משום איסור מסירה ומחשש נגיעה. להלן יובאו סברות מראשונים ואחרונים לכאן ולכאן. באור זרוע ח"א סי' שמא, כתב: אם הכינו צרכי חופה ופירסה נדה, הרי זה כונסה לכתחלה ומקדשה בעצמו ומקבלת הטבעת מידו, שכיון שעדיין לא נתקדשה לו ועדיין אינה מותרת לבוא עליה, לית לן בה אם יגע בידה. אבל בדרשות מהרי"ל, כתב: שאם הכלה איננה טהורה, אינו מגיע בה בטבעת הקידושין, אלא מניח מעצמה ליפול באצבעה. באר היטב באה"ע סוף סי' סא, אחר הביאו את המהרי"ל כתב: ואנו לא

א. ראוי להעיר שנהוג לספור את ימי ההפלגה מיום ראייתה הראשון עד יום ראייתה הבאה (ועד בכלל!). לפ"ז הפלגת שלושים מהפלגת השלושים האחרונה פירשו עוד 29 יום מיום ראייתה האחרון, ואילו זו שראתה בהפלגת עשרה ימים אחר הפלגת עשרים, פירשו שהיום האחרון שראתה בו היה 28 יום מהפלגת השלושים האחרונה (שהרי יום העשרים בהפלגת העשרים נמנה גם כיום הראשון להפלגת העשרה), וממילא אין כאן קביעות וסת ליום שלושים אף לדעת הש"ך!

נוהגים כן, אלא החתן עצמו נותן הטבעת באצבעה, דקודם שקדשה בטבעת לא הוי אשתו, ומיד כשקדשה עם הטבעת מרחקה. במשמרת הטהרה עמ' צב הביא בשם ספר עקרי הד"ט שהיות ואיננה אשתו עדיין, אין מחלקים בין כלה טהורה לאיננה טהורה, כדי שלא לפרסם הדבר בעיני הנצבים [ב]. ראה שמהרי"ל החמיר בזה משום שהטבעת קטנה וקרוב לודאי שיגע בה, ולא חשש לכבוד הכלה דאפשר שבזמנו לא הקפידו הנשים להסתיר נדותן, כפי שיתבאר להלן, או שסבור שבאופן שהציע לא ישגיחו כל כך בשינוי.

סימן קצה סעיף ו

מה המרחק שצריך להיות בין המיטות בזמן ההרחקה

בשבת דף יג א: ת"ש "ואל ההרים לא אכל ועיניו לא נשא אל גלולי בית ישראל, ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב" (יחזקאל יח) – מקיש אשה נדה לאשת רעהו. מה אשת רעהו – הוא בבגדו והיא בבגדה אסור, אף אשתו נדה – הוא בבגדו והיא בבגדה אסור.

שו"ע: לא יישן עמה במטה, אפילו כל אחד בבגדו ואין נוגעין זה בזה. הגה: ואפילו יש לכל אחד מצע בפני עצמו (ב"י דלא כר' ירוחם), ואפילו אם שוכבים בשתי מיטות והמיטות נוגעות זו בזו, אסור (מרדכי פ"ק דשבת בשם הר"מ).

בפ"ת ס"ק יא, הביא דבהפרש כל שהוא בין מטה למטה מותר, אפי' כששוכבים פנים אל פנים. בשבט הלוי כתב דמהאריז"ל הק' מובא שיעור כדי שהכרים וכסתות לא יגעו בזה בזה, וי"א כדי מעבר אדם, וי"א כדי שלא יגיעו בהושטת יד, וי"א מרחק אמה. ע"כ משבט הלוי, ע"ש.

ב. לכאורה הדבר ממילא יתפרסם ברבים מכך שהחתן מנוע מלתת לכלה לשתות מכוס של שבע ברכות שבחופה, ואפשר שאין בזה היכר כ"כ כשישתה לבדו, וזה גם בסוף החופה ואין הכל שמים לב. ומה שמנוע מלהוליכה בידו לחדר יחוד, לא הכל נהגו בזה ואפשר שלא ניכר.

בנוסף לסברות הנ"ל להתיר את הושטת הטבעת, היה מקום לומר שכלה נדה האסורה להתייחד עם החתן, אינה בכלל איסור הושטה, וכעולה מדברי הרא"ש שאיסור הושטה איננו באשת איש אלא דוקא באשתו, שבשביל שמתייחד עמה תדיר עשו גדר וסייג שיזכור את נדותה, ראה סד"ט ס"ק טו. לפ"ז היה מקום להקל בהושטה לכלה עד שתטהר. ומסתברא שלא הקלו בזה משום לא פלוג וכדי להרגילם.

סימן קצו סעיף י

האם זבה גדולה נמצאת בחזקת טהרה בשבעת הנקיים, והאם יכולה בימים אלו לתלות כתם במכה או בכל תליה אחרת.

שאלה זו צריכה להצטרף לשו"ת בסי' קצו סעיף י, בהמשך לשאלה: האם אפשר לתלות כתמים בג' ראשונים לספירתה, וכל התשובה שם, היא גם תשובה לשאלה זו. עוד יש להוסיף: וראה בסי' קצ סעי' מא שהמשאילה חלוקה לישראלית נדה או לגויה תולה בהן אפי' היא בספירת שבעה נקיים, והגיה הרמ"א: ועי' לקמן סי' קצו דבג' ימים הראשונים של ז' נקיים אין מקילין בכתמים. ע"כ. מבואר אפוא שלשו"ע היא בחזקת טהרה כל ז' הנקיים. וראה עוד בפ"ת סי' קפז ס"ק כד, מחלוקת האם בימי ליבונה היא בחזקת טהרה, ושם בס"ק כת, אם כבר ספרה לה ג' או ד' ימים של ימי ליבונה נחלקו בו רש"י ותוס' אם היא אז בחזקת טהרה.

סימן קצו סעי' ה (להכניס בסוף הסימן)

טבלה בבוקר היום השביעי לנקיים ושמשה באותו היום ולא ראתה דם, האם טהורה או שצריכה לספור שנית.

התשובה לשאלה זו, בדיוק כתשובה לשאלה הכתובה בשו"ת בסוף סי' קצו: מה הם שיטות הראשונים באם עברה וטבלה ביום השביעי, וכיצד מכריעים להלכה? ואין הבדל אם שמשה או לא שמשה ביום שביעי, לענין עלתה לה טבילה. אכן אם התבללה וטבלה בליל שביעי במקום ליל שמיני ושמשה, לא עלתה לה טבילה, ראה בשו"ת בסי' קצו סעיף יב בתשובה לשאלה: טבלה בליל שביעי בטעות, ופלטה שכבת זרע בשביעי בבקר, מתי יכולה לטבול?

סימן קצח סעי' כד (בסופו)

כיצד תטבול אישה שמסיבה רפואית חייבת למנוע כניסת מים לאוזניה?

בשו"ת אבני נזר סי' רסב העלה שתכניס אצבעה הקטנה במי המקוה ותתחוב בחור האוזן, וחשיב ראוי לביאת מים מאחר שעתידיה מיד לסלק אצבעה. ובחלקת יואב סי' ל התיר אם הצמר גפן (שהניח הרופא) יהא ז' ימים דבאופן זה מתבטל שם, בצירוף הסברא שהאשה רוצה שהצמר גפן יהא מונח עליה בשעת הטבילה. בשו"ת הר צבי (יו"ד סי' קע) כתב ששבוע קודם הטבילה תרגיל עצמה שיהא הצמר גפן באזנה ואז נחשב שאינה מקפידה, ולפני הטבילה תחליף בצמר גפן חדש (שלא תטבול עם מלוכלך) ואחרי הטבילה תשאיר את הצמר גפן או שתחליף לחדש ויהא מונח שם כמה

ימים. בשׁו"ת מהרש"ם ח"א סי' ז הקל באשה שנושאת תמיד מוך באוזן במקום שאינו נראה. בשׁו"ת אמרי יושר ח"א סי' צב העלה לקל ע"י שתניח מוך מצמר גפן ספוג במי המקוה (ותסחטנו שיהא רק במצב של טופח להטפוח) ותניחנו באוזן באופן רפוי. ובשׁו"ת רב פעלים ח"ב סי' כז התיר ע"י שאשה אחרת תשטוף אצבעה במי המקוה ותניח בתוך אוזן אשה זו ויהא רפוי ולא בחוזק, ודחה ההיתר של צמר גפן דמאחר שהוא מונח במקום צר חשיב סתימה מעליא. והחזו"א סי' צד ס"ק ח, דן באפשרות שתניח צמר גפן טבול בשמן דאפשר למים לחלחל וחשיב כראוי לביאת מים אע"ג שבזמן קצר של הטבילה לא יעברו המים. בשערי טבילה (שטרן) סי' מא, הציע שתטבול את הצמר גפן בשמן דגים דשמן דגים אינו חוצץ (וראה שם מה שהתפלפל עם הפוסקים הנ"ל).

סימן ר (להכניס לסוף הסימן)

האם מותר לאשה לרחוץ אחר טבילתה?

אין מקומה של שאלה זו בהלכות נדה, אלא בהלכות מקואות. יסוד השאלה נעוץ בסוגית הגמ' בשבת דף יג-יד. אחת מגזירות הי"ח דבר, היא: הבא ראשו ורובו במים שאובים [ופירש"י: והבא לאחר שטבל מטומאתו, במים שאובים בו ביום]. ושואלת הגמ': מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה, ומשני: א"ר ביבי אמר רב אסי שבתחלה היו טובלין במי מערות מכונסין וסרוחין והיו נותנין עליהן מים שאובים, התחילו ועשאו קבע גזרו עליהם טומאה. מאי קבע, אמר אביי שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו ואלו מטהרין, אמר ליה רבא מאי נפקא מינה הא קא טבלי בהנך, אלא אמר רבא שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין [פרש"י: וחיישינן דילמא אתי לבטולי תורת מקוה וטובלין בשאובין והתורה אמרה אך מעין ובור מקוה מים וגו'].

נחלקו האם דין זה נאמר דוקא בטובל לטהרות וכלשון הגמ' שם: אלו פוסלין את התרומה, או אף אשה לבעלה. ונשאלת השאלה אם גזירה זאת היתה רק לענין לפסול את התרומה בלבד, כדאיתא בגמ' שם בלשון: אלו פוסלין את התרומה וכו', או דילמא דזיל בתר טעמא דגזירה זאת וישנה בכל טבילות – טהרה.

הרמ"א בסי' רא סע' עה כתב: ולאחר הטבילה במי מקוה כשרים, מותרת ליכנס למרחץ כדי שתחמם עצמה (מרדכי), אבל לחזור ולרחוץ אח"כ, יש אוסרים (מרדכי) בשם ר' שבט) וכן נהגו. למעשה כתב בלחם ושמלה (ס"ס רא) כיון שעיקר לדינא כדעת המקילין, אין למחות ביד המקילים בשפיכת מים חמים על גופה, אפי' במקום שנהגו להחמיר שלא להכנס למרחץ אחר טבילה. ובספרו קיצור שו"ע (סי' קסב ס"ט) כתב שמותר לשפוך על גופה מים חמים אחר צאתה מן המקוה, ורק במקום שנהגו איסור גם בזה אין להקל. על פ"ז כתב בשׁו"ת ציץ אליעזר חלק יא סימן סד למסקנה: נלפענ"ד דשפיר יש להורות היתר לעשות מקלחת לאחר הטבילה במקוה לאשה הבאה

לשאול על כך באשר שבלי זה אינה מרגישה בטוב מהטבילה במקוה מאיזה סיבה שלא תהיה, ולהודיע לה גם שאם תוכל להשגיח שלא לרחוץ בבת אחת הראש והגוף אלא לכוון לשטוף הראש בלי רובו של הגוף ואח"כ הגוף בלי הראש אזי מותר גמור הוא אליבא דכו"ע בלי כל פקפוק.

בשׁו"ת אגרות משה (חיו"ד ח"ב סי' צו) כתב להקל באשה איסטניסית להתרחץ בחמין אחר טבילה. בשׁו"ת שבט הלוי ח"ה (סי' קכה) כתב שאין חומרא זו נוהגת אלא בסמוך לטבילתה בלבד, אבל כל שנכנסה לביתה ונגע בה בעלה, אפי' אם אין דעתה לשמש את ביתה אלא עד מאוחר בלילה, מותרת לרחוץ בחמין. וביביע אומר (יו"ד ח"ח סי' יט) התיר בכל עניין שהרי השו"ע לא הביא חומרא זו. וראה עוד שם שחסידיים ואנשי מעשה הנוהגים להחמיר לטבול לקריין, ודאי רשאים להתרחץ בחמין אחר טבילתם במקוה, ואין בזה שום מנהג להחמיר כלל, ודחה דברי מי שכתב להחמיר בזה.

מכאן ואילך נערכו התשובות על-ידי הרב יעקב סבתו

סימן קפג

ראתה שלושה ימים בימי זיבה והיא זבה גדולה מדאורייתא,
מתי חוזרת לימי נדה.

ראה בשו"ת את שיטות הרמב"ם והרמב"ן. ובתוספת ביאור לנידון השאלה: כאשר נעשתה זבה גדולה לשיטת הרמב"ן אינה חוזרת לימי נידתה עד שתספור שבעה נקיים וכל שתראה בתוך השבעה תסתור כל ספירתה. אמנם אם ספרה – אם היא נמצאת ביום האחד עשר לימי זיבתה (כגון שראתה שמיני תשיעי ועשירי (אפילו אם טרם טבלה) נראה שהדם שתראה מכאן והלאה הוא דם נדה ואינה צריכה עליו שבעה נקיים אלא משלמת עליו שבעה וטובלת בסופם.

ולשיטת הרמב"ם גם כן צריכה שבעה נקיים. אלא שלשיטת הרמב"ם ממשיכה לספור את השבע ימי נדה ואחד עשר ימי זיבה, ונפקא מינה בזה הוא לגבי הסתירה. כי לשיטת הרמב"ם יש הבדל בין ראתה דם בימי זיבתה – שאז סותר את כל הספירה, לבין ראתה דם בימי נדתה שאז סותר רק את יומו. והיינו כגון אם ראתה ביום השביעי לימי זיבתה וראתה שלושה ימים (שביעי שמיני תשיעי) ואח"כ ספרה יומיים נקיים (עשירי ואחד עשר) הרי שביום השלישי לנקיים היא נמצאת ביום הראשון לימי נדתה ואם תראה באותו יום תסתור רק את יומו ותוכל להשלים אחריו את חמשת הימים הנקיים שנותרו לה. והיוצא מזה הוא שלשיטת הרמב"ם תוכל להטהר הזבה מהר יותר כי ימי הנקיים אינם חייבים להיות רצופים אם יש ביניהם ימי נדה.

הסבר את שיטת הרמב"ם לגבי ספירת ימי הזיבה וימי הנידה,
מה הדין לפי הרמב"ם כאשר וסתה הקבוע בא בימים הראויים
לזיבה.

עיי' בשו"ת לעניין עקרי הדברים ויש להוסיף ביאור לעניין ווסת בימי זיבה.

כתב הרמב"ם (פ"ח ה"ט) "אין האשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה שראתה בהן, כיון שראתה יום אחד אינה קובעת לה וסת בכל השבעה, וכן אין האשה קובעת וסת בימי זיבתה שהן אחד עשר יום, אבל קובעת היא וסת בימי נדתה שאינה רואה בהן, ואם נקבע לה וסת בימי זיבתה ה"ז חוששת לוסתה וכל וסת שקבעה בימי זיבתה אם נעקרה אפילו פעם אחת נעקרה ואינה צריכה להיעקר ג' פעמים שחזקת דמים מסולקין הן לימים אלו".

העולה מדברי הרמב"ם הללו הוא שאינה קובעת בימי זיבתה אבל מ"מ חוששת לו פעם אחת. אמנם כתב החו"ד (קפג,ב) שצ"ל שכל זה הוא בימי זיבתה הבאים אחר ימי נידה

שראתה בהם אבל אם ימי זיבתה באים אחר ימי נדה שלא ראתה בהם (אף אם נאמר שלדעת הרמב"ם חלים עליהם ימי זיבה עיין דיון בכך בשו"ת) – מ"מ לעניין וסת קובעת בהם וסת. והראיה לכך היא שאל"כ לא יהי' שייך לדעת הרמב"ם ווסת של שלושים יום שהרי יום השלושים תמיד יחול בימי הזיבה שלפי חשבון ולכן מוכרחים לומר כנ"ל.

מהו "הבית החיצון", מהן השיטות, ובאיזה עניין נזכר בהלכה?

במשנה (מ.) "כל הנשים מטמאות בבית החיצון שנאמר דם יהיה זובה בבשרה" ופירש רש"י "מטמאות מכי אתא דם לבית החיצון אע"ג דהעמידוהו כותלי רחמה"

ובגמרא "הי ניהו בית החיצון? אמר ריש לקיש: כל שתינוקת יושבת ונראת. א"ל רבי יוחנן: אותו מקום – גלוי הוא אצל שרץ. אלא אמר רבי יוחנן: עד בין השינים. איבעיא להו: בין השינים. כלפנים או כלחוץ? ת"ש דתני רבי זכאי: עד בין השינים, בין השינים עצמן – כלפנים. במתניתא תנא: מקום דישא. מאי מקום דישא? אמר רב יהודה: מקום שהשמש דש."

וכתב הרמב"ם (איס"ב פ"ה ה"ב) "כל הנשים מתטמאות בבית החיצון, ואע"פ שלא יצא הדם לחוץ אלא נעקר מן הרחם ולא שתת הואיל ויצא מבין השינים ה"ז טמאה ואע"פ שעדיין הדם בבשרה שנאמר דם יהיה זובה בבשרה, ועד היכן הוא בין השינים עד מקום שיגיע אליו האבר בשעת גמר ביאה, ובין השינים עצמו כלפנים." והיינו שפסק כר' יוחנן וכברייטא (וכנראה סבר שאינם חולקים).

בעניין הגדרת בין השיניים ומימלא הגדרת הבית החיצון היום הוזכרו דעות שונות, להלן ציטוט מתוך אנציקלופדיה הלכתית רפואית (של הרב א. שטיינברג) ערך רחם:

"בין השיניים – יש אומרים שהוא אזור משונן בתוך צוואר הרחם (חת"ס ועוד) ויש אומרים שהוא אזור משונן בתוך הנרתיק, והוא מחלק את הנרתיק בין הבית החיצון, היינו חלק הנרתיק מהשיניים וחוצה, לבין בית פנימי, שהוא חלק הנרתיק בין צוואר הרחם לבין השיניים, אלא שמקומו המדויק של 'בין השיניים' לא ידוע לנו (סד"ט, חזו"א וגרש"ז אויערבאך)"

חומרת רבי זירא –

- א. מהן השיטות השונות בראשונים בהסבר חומרת רבי זירא?
- ב. מהו הקושי בדברי הטור, וכיצד מיישבים זאת?
- ג. כמה שלבים או גזירות היו עד שהגיעו לחומרת רבי זירא (לפי הטור)?

שאלה א' התבארה בשו"ת. ובאשר לדברי הטור הנה ז"ל "משרבו הגליות ותכפו הצרות ונתמעטו הלכבות חשו שמא יבאו לטעות באיסור כרת שמא תראה אשה בימי נדתה ששה ימים ויהיה הכל דם טהור ובשביעי שמא תראה דם טמא וסבורה לטבול בליל שמיני וצריכה עוד שבעה ימים החמירו לטמא כל מראה דם אדום".

משמע מלשונו שהטעם החמירו לטמא כל מראה אדום הוא שמא תראה דם טהור ודבר זה יצור טעות בחשבון זמן הטבילה שלה. קשה אדרבה מחמת שהחמירו לטמא כל מראה אדום, זאת הסיבה לחשש הטעות שתסבור לטבול ליל שמיני בעוד שצריכה עוד שבעה ימים וא"כ החומרא לטמא כל מראה אדום אינה הפתרון לחשש אלא אדרבא יוצרת את החשש.

כדי ליישב את לשונו כתבו האחרונים שצריך להגיה קצת בלשון. יש שהגיהו (הפרישה והב"ח) שצ"ל "ושמא" בתוספת "ו" בשמא השני, והסבר דברי הטור הם שיש כאן שתי חששות א. יבואו לטהר דם טמא וזהו איסור כרת ב. יבואו לטמא דם טהור וע"ז זה יצרו בלבול בחשבון. והטור אח"כ התייחס לכל חשש בנפרד לעניין החשש הראשון כתב החמירו לטמא כל דם אדום ולעניין החשש השני כתב (בהמשך לשונו שלא הובא לעיל) שצריכה ליישב שבעה נקיים.

הט"ז אף הגיה בטור באופן קצת שונה וכתב שיש להעביר את המשפט "החמירו לטמא כל מראה דם אדום" מיד אחרי המילים באיסור כרת וכך צריכה להיות הלשון "חשו שמא יבאו לטעות באיסור כרת החמירו לטמא כל מראה אדום ושמא תראה דם טמא וסבורה וכו'. והסביר הט"ז שלפי הטור יש שלושה שלבים א. החומרא לטמא כל מראה אדום ב. החומרא ליישב שיש נקיים מחשש לטעות בחשבון בעקבות החומרא הראשונה ג. החומרא ליישב שבעה נקיים מחמת החשש לטעות בין ימי זיבה לימי נידה.

אשה שיצאה ממנה דם באונס או ברצון – הסבר את המושגים
 "באונס", ו"ברצון", ומה דינה?

לשון הטור "משתראה טיפת דם אפי' כחרדל או פחות בין באונס בין ברצון מונה ז' ימים עם יום ראייתה וטובלת בליל ח'".

כתב הב"י "ופירוש מחמת אונס כגון שקפצה ממקום למקום או ראתה בהמה או חיה או עוף מתעסקין זה עם זה וחמדה וראתה דם וכן כל כיוצא בזה וכדתנן בסוף נזיר (סה:) גבי זב:

ולשון הפרישה "רצון – פירושו כדרכו ורצונו של מהלך הדם, ואונס – שבא בלא זמנו כגון שקפצה וראתה או מחמת חימוד וכיוצא בזה".

סימן קפד

למ"ד וסתות דאורייתא, מהיכן זה נלמד, והאם טמאה מדין ספק או מדין ודאי?

מהו יסוד ושורש המחלוקת אם וסתות דאורייתא או דרבנן?

א. רש"י (טו. ד"ה דאורייתא) כתב שווסתות דאורייתא הלכה למשה מסיני שמחזיקים אותה בטומאת ספק.

וכן נראה שסובר הרמב"ם שגם למ"ד וסתות דאורייתא טמאה רק בגדר ספק. והיינו שלפי הרמב"ם אשה שעבר עונת וסתה מותרת לבעלה אפילו בא מן הדרך אפילו לא עברו ימים שתוכל לספור ולטבול (כמבואר בשו"ת סע' יא-יב בדברי הר"ן), כי סובר הרמב"ם שר' יוחנן שאמר שצריך לחשב ימי וסתה סובר שווסתות דאורייתא. והנה בגמרא מוכח שלדעת ר' יוחנן טמאה רק בגדר ספק שהרי בגמרא אמרו בפירוש "אימר דאמר ר"י ספק ראתה" וכו'. א"כ יוצא לשיטת הרמב"ם שלמ"ד וסתות דאורייתא הוא רק בגדר ספק. וכן כתב בדעת הרמב"ם הסדרי טהרה בסיפרו חידוד הלכות (חידושים על מס' נדה) על הסוגיא הנ"ל.

וכן נראה גם ממה שאמר רב הגיע וסתה ולא בדקה ולבסוף ראתה חוששת לוסתה וחוששת לראיתה ואמרו על זה בגמרא "אלמא וסתות דאורייתא", והסבירו התוס' (ד"ה אלמא) שחוששת גם לראיתה כי לא חשבינן כאילו ודאי ראתה בווסתה.

אמנם הרא"ש (פ"א סי' א) כתב "כלומר הא דאמר אורח בזמנו בא הוי דאורייתא הלכה למשה מסיני וכי מטא זמן ווסתה מחזקין לה בטומאה". ולכאורה השמיט מדברי רש"י את המילה "ספק" ואולי דעתו שטמאה ודאי וצ"ע.

ב. ראשית יש להסביר את סברת מ"ד שווסתות דרבנן, והיינו שלכאורה הדין שהולכים אחר חזקה הוא דין דאורייתא כמבואר בגמ' חולין (י:) שהמקור לדין חזקה הוא ממה שמסגירים בית מנוגע ולא חוששים שכאשר יצא הכהן מן הבית יתמעט השיעור.

אמנם לכאורה כאן החזקה שונה ממקומות אחרים היות וכאן אנו תולים שחל שינוי באשה על סמך שכך נהגה המציאות בעבר, לעומת החזקה עליה מדובר בגמ' חולין שהיא חזקה שהמציאות נשארה כפי שהיתה ידועה קודם. אבל גם על חזקה כזו סומכים

מן התורה שהרי ילדה שהגיע לגיל שתיים עשרה, מדאורייתא יכולה להתייבם אפילו לא בדקנו אם יש לה סימני גדלות כי סומכים על חזקה. והוא מה שאמר רבא (נדה מו.) "קטנה שהגעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה – חזקה הביאה סימנים".

הסביר ערוך השולחן (קפד, ד) שעיקר הוויכוח אם ווסתות דאורייתא או דרבנן נובע מכך שכאן יש ריעותא לחזקה והוא בזה שלא הרגישה. וסברת מ"ד דאורייתא היא שתולים לומר שודאי ראתה בהרגשה כדרך הנשים אלא שלא שמה לב לכך, אבל מ"ד דרבנן סובר שלא צריכים לחשוש לכך.

עוד מסביר ערוה"ש שלפי הסבר זה מובן מדוע רש"י והרא"ש היו צריכים לומר שלמ"ד דאורייתא הוא הלמ"מ ולא אמרו סתם שהוא מדין חזקה, אלא ודאי שאין כאן דין רגיל של חזקה. ואפשר להוסיף שעל פי זה גם מובן מדוע אפילו למ"ד דאורייתא הוא רק בגדר ספק – כי הרי הוא רק חשש שהרגישה ולא אדעתה.

גם החו"ד (קפד, יא) סבור שכל היסוד להקל בווסתות הוא על סמך שלא הרגישה ולכן כתב שאם בדקה ונאבד העד אפשר שטמאה שהרי שוב אין ראייה שלא הרגישה שהרי יתכן וטעתה בהרגשת העד.

(אמנם לשיטת הרמב"ם המקל לבא מן הדרך שאשתו בחזקת טהרה אפילו עבר ווסתה לכאורה קשה, כיצד יכול לסמוך הבעל על כך שאשתו לא הרגישה הלא אינו יודע זאת, וא"כ אדרבה נאמר חזקה הרגישה וצ"ע).

סימן קפד סעיף ב

חיוב פרישה סמוך לוסת דקיי"ל שהוא מדרבנן – אם הוא איסור מדין ודאי או מדין ספק, ומה הנפקא מינא? בסס דבריך!

חקירה זו הזכיר בספר ששה"ל עמ' טו וכתב שם שמדברי תורת השלמים שכתב שאם שימשו צריכים תשובה כי עברו על איסור דרבנן משמע שהוא איסור ודאי. עוד הביא שם שבהגהות ברוך טעם על החו"ד ס"ק ו פירש בדעת הרז"ה שסובר שהאיסור הוא מספק ולכן לדעת הרז"ה אם ספק לה מתי התחילה הראיה אין כאן כלל ווסת שאין קביעות ווסת מספק (אמנם עיין שם ברז"ה שאין הדברים מפורשים). לפ"ז למאי דקיי"ל שיש קביעות ווסת גם בספק לה מתי התחילה הראייה, א"כ להלכה הוא איסור ודאי.

סימן קפה

נאמנות האשה בענייני נדה –
מהו המקור לנאמנותה (מהיכן לומדים)?
האם ענייני נדה הם דברים שבערוה או לא, ומה הנפקא מינה?
הבא ג' אופנים בהן אין האשה נאמנת?

שאלה א' התבארה בשו"ת סע' א.

שאלה ב' – הנה לעניין דין של יהרג ואל יעבור השייך בגילוי עריות, ברור שגם נדה היא בכלל עריות וכן מפורש בב"י סי' קצה – וכל הויכוח בין הב"י לש"ך שם (ראה בשו"ת סי' קצה סע' יז) הוא לעניין נגיעה שאינה של חיבה אבל בנגיעה של חיבה לכו"ע (אליבא דהרמב"ם) צריך למסור את הנפש על זה משום אבזריהו של עריות וכל שכן ביאה ממש (שאז גם לרמב"ן צריך למסור את הנפש).

אמנם לגבי הנאמנות של האשה להתיר עצמה לבעלה, כתבו התוס' בגיטין ב: ד"ה הוי שאלולי הלימוד של ו"ספרה לה" היינו חושבים שאינה נאמנת כמו דבר שבערוה וקמ"ל הלימוד שאפילו הכי נאמנת. ומתבאר מתוך דברי התוס' (בד"ה עד) שלפי מה שאנו סוברים שעד אחד אינו נאמן בתרתי לריעותא היינו אתחזק איסורא ולא בידו אלא רק בחד לטיבותא היינו או לא אחזק איסורא או בידו – המקור לכך הוא דין נדה. וא"כ לא רק שנדה היא לא דבר שעררה אלא שהיא מלמדת על שאר איסורים. (ביתר ביאור – במהלך הסוגיא ביבמות פח. מתבאר שיש צד לומר שעד אחד נאמן אפילו בתרתי לריעותא היינו איתחזק ולא בידו אבל הגמ' שם שואלת מה יהיה המקור לכך, ולמעשה אנו נוקטים להחמיר בזה (רא"ש גיטין פ"ה סי' ח) וכך משמע ממהלך הגמ' שם שהיות ואין לזה מקור א"א להתיר זאת. ומ"מ שאלו התוס' על הצד שאכן נאמן בתרתי לגריעותא א"כ יקשה מדוע צריך פסוק להתיר נדה הרי בנדה יש רק חדא לריעותא שהרי נדה הוא בידה לטבול וא"כ כ"ש שנאמנת וע"ז תירצו שה"א שנדה היא דבר שבערוה וקמ"ל הפסוק שלא. (ואכן לפי צד זה בגמ' שנאמן בתרתי לריעותא ברור שהמקור לנאמנות הוא לא מנדה אלא שום ילפותא אחרת שאינה ידועה כמו שאמרה הגמ' שם). אמנם עכשיו שאנו מחמירים שצריך חדא לטיבותא היינו או לא אתחזק או בידו, שוב אפשר לומר שלא רק שהיינו חושבים שנדה היא דבר שבערוה אלא שאלולי הלימוד מנדה לא היה לנו כלל מקור לדין עד אחד נאמן באיסורים והיינו מצריכים שני עדים בכל האיסורים – כך מתבאר בתוס' ד"ה עד וראה במהרש"א שם.)

שאלה ג –

1. אמרה טמאה אני ואח"כ חזרה בה ולא נתנה אמתלא – בגמרא כתובות כב. מבואר שרק בנתנה אמתלא נאמנת

2. ראוה לובשת בגדי נדותה – ראה בשו"ת סע' ג את המקורות.

3. מכחישה את החכם – ראה בשו"ת שם.

אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני ונתנה אמתלא טובה לדבריה נאמנת-

האם פירוש הדבר שמאמינים לדבריה האחרונים יותר מן הראשונים, ואם כן מדוע?

ב. האם כשאומרת מקודשת אני וחזרה ואמרה פנויה אני ונתנה אמתלא לדבריה, האם הדין שווה למקרה א', ואם לא מדוע?

החזו"ד ס"ק ה האריך להסביר שבמקום שיש נאמנות א"א לומר שמי שהיה נאמן יחזור בו, והוא ע"פ הכלל בהלכות עדות "כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד". אלא שכלל זה נאמר רק כאשר העדות הראשונה קיבלה תוקף של נאמנות. כדי שיהיה תוקף לנאמנות צריך עדות בב"ד או שכבר הוחזקה הנאמנות. ואם טרם נגמרה הנאמנות כגון שלא העיד בב"ד יכול לחזור בו אפילו בעדות כי יכול לומר מבודה הייתי.

אמנם גם כאשר אין נאמנות יכול אדם לאסור על עצמו דברים מדין "שוויה אנפשיה וכו'" אלא שבאופן זה אם יסביר לנו שקודם לכן לא אמר כן ברצינות נוכל להתיר לו את האיסור שהחיל על עצמו.

לפ"ז מסביר החזו"ד שכאן באשה יש את שני המרכיבים גם שוייה אנפשיה וגם דין נאמנות (מ"וספרה לה"). ומסביר עוד שהנ"מ בין שניהם היא האם לוקים על איסור זה שאם הוא רק בגדר שוייה אנפשיה אין לוקין עליו ואם הוא בגדר נאמנות לוקין על איסור זה. הנה כאן באשה אם רק אמרה לבעלה ולא הוחזקה עדיין, אין לוקין ויכולה לחזור בה כי טרם נגמרה הנאמנות ותהיה אסורה רק בגדר שוייה אנפשיה, אבל אם כבר הוחזקה כגון שלבשה בגדי נדות בפני שכנותיה שאז נגמרה הנאמנות והוי כמו עד שמעיד בב"ד שוב אינה יכולה לחזור בה.

לפי הסבר זה, בנידון השאלה יש לומר שאין כאן בכלל דיון למה מאמינים יותר כי אין כאן נאמנות כלל ואילו היינו מאמינים לגמרי לדבריה הראשונים לא היתה יכולה לחזור בה.

אמנם כל הסבר זה הוא לפי שיטת הרשב"א שבהוחזקה נדה לא שייך אמתלא אבל לשיטת הטור הסובר שמועילה אמתלא גם בהוחזקה נדה ק"ו מ"אמרה", ברור שהסביר אחרת את הדינים כאן. (וגם לשיטת הרשב"א לכאורה נראה מדבריו שלא חילק חילוק עקרוני בין הוחזקה נדה לבין אמרה אלא רק דן באיכות האמתלא ולפ"ז גם הרשב"א לא סבר כהסבר החזו"ד וכבר העיר ע"ז בהגהות אמרי ברוך על החזו"ד).

לכאורה צ"ל לשיטה זו שאין הכוונה שמאמינים לדבריה האחרונים יותר, אלא שכאשר נותנת אמתלא הרי בזה אומרת שמה שאמרה קודם אין לו משמעות והוא שקר וא"כ היא עצמה אומרת שאין ממש בדבריה הראשונים. א"כ לא נכון לומר שאנו לא מאמינים לדבריה הראשונים אלא מתוך שיש לה נאמנות יש לה גם נאמנות לומר שקודם לכן דיברה שקר בגלל סיבה מסויימת. לפ"ז האשה תמיד נאמנת בתחילה היתה נאמנת במה שאמרה שהיא טמאה ובסוף נאמנת לומר שקודם לכן אמרה שקר היות ונתנה סיבה טובה מדוע קודם לכן שיקרה. (כעין זה משמע מלשון ערוך השולחן סע' טו שכתב "ובע"כ צ"ל שע"י האמתלא בטלה דיבורה והוי כאילו לא אמרה")

ב. בגמרא כתובות כב. ת"ר: האשה שאמרה אשת איש אני, וחזרה ואמרה פנויה אני – נאמנת. והא שוויה לנפשה חתיכה דאיסורא! אמר רבא בר רב הונא: כגון שנתנה אמתלא לדבריה. תניא נמי הכי: אמרה אשת איש אני, וחזרה ואמרה פנויה אני – אינה נאמנת, ואם נתנה אמתלא לדבריה – נאמנת; ומעשה נמי באשה אחת גדולה, שהיתה גדולה בנוי וקפצו עליה בני אדם לקדשה, ואמרה להם מקודשת אני, לימים עמדה וקידשה את עצמה, אמרו לה חכמים: מה ראית לעשות כן? אמרה להם: בתחלה שבאו עלי אנשים שאינם מהוגנים, אמרתי מקודשת אני, עכשיו שבאו עלי אנשים מהוגנים, עמדתי וקדשתי את עצמי; וזו הלכה העלה רב אחא שר הבירה לפני חכמי באושא, ואמרו: אם נתנה אמתל' לדבריה – נאמנת.

מפורש א"כ בגמרא שאם נתנה אמתלא נאמנת. אלא שמסביר החו"ד (הנ"ל) שכאן לא שייך כלל עניין הנאמנות כי כאן לא נתנה התורה נאמנות לאשה להעיד על עצמה שהיא מקודשת ולכן כל הדיון הוא רק מצד שוויה אנפשיה ולכן תמיד תועיל אמתלא כי כאן אין נאמנות כלל.

מה הדין כשאשה ראתה מראה ואמרה לבעלה: מראה טמא ראיתי, ולאחר מכן הראו את המראה לחכם וטיהר, מה דין האשה, טמאה או טהורה?

בספר טהרת הבית עמ' קסט כתב שאם אשה ראתה כתם ואמרה לבעלה שהיא טמאה והרחיקה מטתה ממטת בעלה, ואח"כ הראו לחכם וטיהר והאשה עכשיו חוזרת בה ואומרת טהורה אני ונתנת אמתלא כנ"ל, נאמנת.

והטעם הוא שהיות ויש לה אמתלא טובה שאכן טעתה במראה א"כ אפילו עשתה מעשה יכולה לחזור בה שהרי לפי טעותה היתה צריכה לעשות את המעשה הנ"ל.

אמנם כל זה דוקא אם עכשיו חוזרת בה ומודה שטעתה, אבל אם מתעקשת לומר שהמראה היה אדום ומה שטיהר החכם הוא כי המראה השתנה או טענה אחרת כהאי גוונא, בכגון זה א"א לטהר אותה ואומרים כאן שוייה אנפשה וכו' – כן מתבאר משבט הלוי (עמ' צב סוף העמוד) וטהרת הבית (עמ' שח שט). ואם מסופקת אם השתנה או לא בזה כתבו הפוסקים הנ"ל להקל ע"פ הניסיון כי השתנות הצבע הוא דבר שאינו שכיח וגם הנשים נוטות להחמיר על עצמם מפני חומרת האיסור וטועות בדמיונות.

סעיף ג

אמרה נטמאתי והרחיקה את המיטות ולאחר מכן חזרה ואמרה
טהורה אני, האם נאמנת?

ראה בשו"ת כאן. ונראה ע"פ מה שמבואר שם שבעשתה מעשה אינה נאמנת, ה"ה כאן שעשתה מעשה שלא תהיה נאמנת אלא א"כ תתן אמתלא כזו שתסביר שלא היתה אפשרות אחרת מלבד לעשות מעשה. או שתאמר שטעתה.

במקום שאינה נאמנת לומר טהורה אני, ועברו עליה ימים
שיכולה להיטהר ולטבול, האם נאמנת לומר טהורה אני במיגו
דטבלתי?

כתב החוות דעת (קפה, ג) שאינה נאמנת כי שויתא אנפשה חתיכה דאיסורא ואפילו יבואו
עדים שמשקרת לא יועיל להתיר לה וא"כ ק"י שהיא לא נאמנת.

ובערו"ה הוסיף שהוי מיגו במקום עדים כי התורה האמינתה לומר שהיא טמאה וא"כ
מיד כשאמרה הוי כעדים שאמרו כן.

ואולי ניתן להוסיף שאם גם עשתה מעשה, והוא אופן שלא מועילה אמתלא אפשר לומר
שהוי מיגו במקום חזקה שהרי אמרו שלא סביר שאשה תעשה מעשה כשהיא טהורה אם
אין לה הכרח בזה, וא"כ אינה נאמנת לטעון שהתנהגה אחרת מהרגילות של שאר נשים.

סימן קפו סעיף א

בדיקה לפני תשמיש ולאחריו שלא בשעת וסתה כשיש לה וסת
קבוע:

א. מה הובא על כך בגמ'?

ב. מהן שיטות הראשונים בהסבר הגמ'?

ג. מה הדין כשהבעל מצוה את אשתו לבדוק?

ראה בשו"ת ביחס לשתי השאלות הראשונות.

ולעניין כשהבעל מצווה לאשתו כתב הכרתי ופלתי (קפו ס"ק א) והביאו שו"ע הרב (קפד ס"ק ג) שרשאי להחמיר על עצמו לצוות לאשתו לבדוק קודם תשמיש שכיון שאינה בודקת אלא מפני ציוויו לא יהיה ליבו נוקפו. והוסיף השו"ע הרב שם שאחר תשמיש אינו רשאי להחמיר לצוות שאם תמצא דם יהיה ליבו נוקפו ששימש עם הטמאה ופורש ממנה עוד.

סימן קפז

מתי האשה נאמנת ומתי אינה נאמנת לומר לבעלה שראתה מחמת תשמיש ונאסרת עליו?

בפת"ש ס"ק ג הביא מתשובת שיבת ציון שדן בשאלה כיצד האשה נאמנת לומר שראתה ג' פעמים אחרי תשמיש והלא יש לחוש שמשקרת ואמרת כן כי נתנה עיניה באחר ורצה להתגרש. (כמו שמצאנו שאין האשה נאמנת לומר שנטמאה ע"י אחר וע"י זה לאסור עצמה לבעלה). והעלה שכאן נאמנת היות והוא מילתא דעבידא לגלויי שהרי ביד הבעל לראות בעד הבדיקה שלה שאכן יש בו דם. וע"פ זה הסיק להלכה שאם האשה לא אמרה לבעלה מיד אחרי התשמיש שראתה דם בעד אלא רק ביום שאחריו באופן זה אפשר לומר שאינה נאמנת. בעל הפת"ש העיר על דבריו שלכאורה מספיק שבפעם השלישית תאמר לו מיד אחר תשמיש כיון שבפעם הזאת באה לידי איסור ואילו בפעמיים הראשונות עדיין אינה אסורה וא"כ אין זה משנה מתי אמרה לו.

ערוך השלחן (סע' יא) כתב בנידון זה שני הסברים א. לא סביר שהיא משקרת כי באופן זה מקלקלת לעצמה כי לא ירצו לשאתה אם ידעו שהיא עלולה לראות בשעת תשמיש. ב. צ"ל שהתורה נתנה נאמנות מוחלטת לאשה בענייני נדה בין לטמא ובין לטהר ואין לנו יכולת לחשוד בה שהיא משקרת.

הפת"ש בסוף הסימן העיר שמתשובת חת"ס מוכח שסובר שאין לחשוד בה שמשקרת אפילו במילתא דלא עביד לגלויי. כי כתב לגבי בתולה הרואה מחמת תשמיש כי אם טוענת שבא מהמקור אזי אע"פ שמרגישה כאב מ"מ אסורה. והנה א"כ סמך על דבריה אפילו שא"א לגלויי טענה זו. (ויתכן שסובר החת"ס כסברת ערוך השולחן).

סעיף ג

ראתה דם מחמת תשמיש

- א. האם מותרת להנשא לבעל שלישי גם בלי בדיקת שפופרת?
- ב. נישאת לשלישי וראתה ג"פ מחמת תשמיש, האם מותר לו לקיימה ע"י בדיקת שפופרת?
- ג. כיצד נפסק להלכה?

א. בגמרא (סה:): הובאה ברייתא "תנו רבנן: הרואה דם מחמת תשמיש – משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית, מכאן ואילך – לא תשמש, עד שתתגרש ותנשא לאחר. ניסת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש – משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית, מכאן ואילך – לא תשמש, עד שתתגרש ותנשא לאחר. ניסת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש – משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית, מכאן ואילך לא תשמש עד שתבדוק עצמה". א"כ מפורש בברייתא שמותרת להנשא לשלישי. כתב על זה הרשב"א (הובא בב"י) שברייתא זו היא אליבא דרבין שמעון בן גמליאל שרק בג' פעמים יש חזקה ולכן אחרי שני בעלים עדיין אין לה חזקה ומותרת להנשא לשלישי. וכתב הרשב"א שכן הלכה היות וקיי"ל שהלכה כרשב"ג בווסתות ודין זה בכלל וסתות הוא.

התוס' כתבו שם שכאן גם רבי מודה להתיר לבעל שלישי כי יש דברים שגם לרבי צריך חזקה בג' פעמים כמו באכלה פלפלים (יתכן והיינו כי דברים אלו משונים וכדי להתחזק בהם מודה רבי שצריך חזקה טובה).

אבל הסמ"ג (הובא בב"י) כתב שאחרי בעל שני אסורה לכל העולם. והסביר הב"י שדעתו היא שהברייתא היא רק אליבא דרשב"ג אבל לפי רבי אסורה אחרי בעל שני והלכה כרבי מחברו. ואין דין זה בכלל דין ווסתות שהלכה בהם כרשב"ג.

להלכה כתב הב"י שכל הפוסקים פסקו שמותרת לבעל שלישי וכן פסק בשו"ע.

ב. ראה בשו"ת סע' ג

ג. על השו"ע שכתב שאם מצאה בבדיקת שפופרת מן הצדדים היא "מותרת", כתב הש"ך ס"ק יב ששמע שמותרת אף לבעל שלישי ועוד שהוא ק"ו מדין בדיקה תחת בעל ראשון שהקלו בזה השו"ע והרמ"א.

סימן קפח

חמשה מיני דמים

(1) מהן החמשה מיני דמים?

(2) מהו המקור לטמא אותם?

(3) כיצד הגמ' מזהה כל צבע מהחמשה?

בגמרא (נדה יט.) "מנלן דאיכא דם טהור באשה? דלמא כל דם דאתי מינה טמא! אמר רבי חמא בר יוסף אמר רבי אושעיא: אמר קרא 'כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם' בין דם טהור לדם טמא" ובהמשך הגמ' "וממאי דהני טהורין והני טמאין? אמר רבי אבהו: דאמר קרא 'ויראו מואב את המים אדומים כדם' למימרא דדם אדום הוא. אימא אדום ותו לא! א"ר אבהו: אמר קרא 'דמיה דמיה' – הרי כאן ארבעה. והא אנן חמשה תנן! אמר רבי חנינא: שחור – אדום הוא, אלא שלקה.

3. לגבי הזיהוי אמרו במשנה "איזהו אדום – כדם המכה, שחור – כחרת, עמוק מכן – טמא, דיהה מכן – טהור. וכקרבן כרכום – ככרור שבו, וכמימי אדמה – מבקעת בית כרם ומיצף מים, וכמזוג שני חלקים מים ואחד יין, מן היין השרוני".

ובגמרא אמרו:

כדם המכה – רב יהודה בשם שמואל – דם שור שחוט, עולא – כדם צפור חיה, רבי חנינא – כדם מאכולת של ראש. אמי ורדינאה בשם רבי אבהו – כדם אצבע קטנה של יד שנגפה וחייתה וחזרה ונגפה ולא של כל אדם אלא של בחור שלא נשא אשה והוא עד בן עשרים. רב נחמן – כדם הקזה.

כחרת – דיו יבש. רב יהודה בשם שמואל – כקיר כדיו וכענב טמאה. רבי אלעזר – כזית כזפת כעורב טהור. עולא – כלבושא סיואה. רבי יוחנן – מפות וסדינים אוליירין הבאים ממדינת הים.

קרן כרכום – לח ולא יבש. ומסביר אב"י שיש בכרכום שלוש שורות של עלים והשורה האמצעית כולה טובה לבדיקה אבל העלה האמצעי בשורה זו הוא הטוב ביותר (ע"פ רש"י). רבי אבהו – יש לבדוק כשהכרכום מחובר לגושו ולא כשהוא תלוש.

מימי אדמה – תנו רבנן: כמימי אדמה – מביא אדמה שמנה מבקעת בית כרם, ומציף עליה מים – דברי רבי מאיר. רבי עקיבא אומר: מבקעת יודפת. רבי יוסי אומר: מבקעת סכני. רבי שמעון אומר: אף מבקעת גנוסר וכיוצא בהן. תניא אידך: וכמימי אדמה – מביא אדמה שמנה מבקעת בית כרם ומציף עליה מים כקליפת השום, ואין שיעור למים – משום דאין שיעור לעפר, ואין בודקין אותן צלולין אלא עכורין, צללו – חוזר ועוכרן, וכשהוא עוכרן – אין עוכרן ביד אלא בכלי.

מוסיף רבה בר אבוה שצריך לבדוק באדמה זו דווקא במקומה.

כמזוג – תנא: השרוני נידון ככרמלי, חי – ולא מזוג, חדש – ולא ישן. אמר רב יצחק בר אבודימי: וכולן אין בודקין אותן אלא בכוס טבריא פשוט.

לסיכום נביא את הדברים בלשון הרמב"ם (אסו"ב ה,ח) "האדום כיצד הוא עינו כעמוד שיצא ראשון מדם הקזה של בני אדם נותן הדם בכוס ומקיף לו ורואהו, והשחור כעין הדיו היבש, כקן כרכום כיצד יביא כרכום לח בגוש אדמה שעליו ולוקח מן הברור שבו הקנה האמצעי שלו שכולו כמו קנה הוא ובכל אחד ואחד שלשה קנים ובכל קנה שלשה עלים ומקיף הדם לעלה האמצעי שבקנה האמצעי ורואה בו, כמימי אדמה כיצד יביא אדמה מבקעת סיכני וכיוצא בה שהיא אדומה ונותן עליה מים בכלי עד שיעלה המים על העפר כקליפת השום, ואין שיעור למים ולא לעפר ומעכרן בכלי ומשער בהן לשעתו ובמקומו כשהן עכורין ואם צללו חוזר ומעכרן". ובהלכה י: "כיון המזוג כיצד חלק אחד יין מן היין השרוני של ארץ ישראל חי וחדש ושני חלקים מים".

סעיף א

מה הדין בראיית דמים:

בלילה

לאור הכוכבים

לגבי ראיית דמים בלילה ראה בשו"ת סי' קפח.

לגבי ראייה לאור הכוכבים כתב ערוה"ש סע' יב שנראה לו שגם בזמן חז"ל היו רואים דמים לאור הנר בלילה ומה שאמרו בגמרא מגילה יד. שאמרה אביגיל לדוד וכי רואין דמים בלילה הכוונה לאור הלבנה אבל לאור הנר ודאי רואים גם בזמן שהיו מבחינים בין אדום לאדום.

לכאורה לפי ערוה"ש גם היום אסור לראות לאור הלבנה כי משמע מדבריו שאחר שחילק בין נר לבין לבנה שוב אין הבדל בין אז להיום.

וכן כתב הרשב"ץ בפסקיו (מובא בטהרת הבית עמ' שיב) "רואים דם בלילה לאור הנר אבל לא לאור הכוכבים כן נראה לתשב"ץ". (אמנם דבר על זמן הגמרא אבל לא אמר שהיום אפשר להקל יותר מזה).

וכן משמע מדברי האחרונים שאפילו המקילים יותר בזמן הזה מקילים רק לאור הנר ולא לאור הכוכבים.

סעיף ג

מה דין אישה הרואה לאחר שנכרת רחמה.

כתב בשיעורי שבט הלוי (עמ' צט) שאם הוציאו את כל הרחם אינה טמאה כלל (שהרי התורה טמאה רק דם שבא מן המקור וכאן אין מקור כלל) אך אם הוציאו רק חלק מן הרחם אפשר שטמאה.

פתיחת הקבר ללא דם – מה מקור הדין, מה גודל הפתיחה, האם כלל זה נאמר גם לגבי פתיחה חיצונית.

במשנה (כא.) המפלת חתיכה, אם יש עמה דם – טמאה, ואם לאו – טהורה. ר' יהודה אומר: בין כך ובין כך טמאה. והסיקה הגמ' שנחלקו אם אפשר לפתיחת הקבר בלא דם שת"ק סבר אפשר ור' יהודה סבר אי אפשר.

ונחלקו הראשונים בפסיקת ההלכה: דעת השאילתות, הרמב"ן, הרשב"א, הרא"ש, והגמ"מ שהלכה כר' יהודה, וטעמם הוא כי רבא פסק כמותו. אבל דעת הרמב"ם שהלכה כרבנן וכתב המ"מ שטעמו לפסוק כרבים וכסתם משנה ומעור טעמים.

וכתב הטור שדין זה הוא כשהפילה חתיכה גדולה אבל כשהפילה חתיכות קטנות דומות לשפופרת טהורה. ושורש הדברים הוא כי במשנה הנזכרת לעיל נאמר שהמפלת שערה וקליפות בודקים אם הם נימוחים או לאו, ועל זה לא נחלק ר' יהודה. והסבירו התוס' שהטעם שלא חלק ר' יהודה הוא כי דברים הם מועטים ולא שייך בהו פתיחת הקבר וכן גם עולה מדברי הרא"ש כי הרא"ש פסק שאשה הרואה בשפופרת אינה טמאה ולכאורה מדוע אינה טמאה מצד פתיחת הקבר אלא ודאי שבשפופרת אין דין פתיחת הקבר. אמנם כתב הב"י בסוף סימן קפח "ושיעור דחתיכה גדולה לא אתפרש לן דאין לומר שכל שהיא גדולה יותר מקליפה ושערה היא גדולה שהרי כתב רבינו בסימן זה ודוקא חתיכות קטנות דומיא דשפופרת אלמא דשיעורא דשפופרת היא קטנה לענין זה ומיהו שיעורא דשפופרת גופיה לא אתפרש לן אם עבה אם דק הלכך אזלינן לחומרא ולא מטהרין אלא בשיעור שפופרת דק שבדקים":

ובאג"מ (או"ח ח"ג סי' ק) כתב שהשיעור הוא עד אצבע כי הרי לשיטת הנוב"י בהכנסת אצבע מבחין טמאה – ואע"פ שלעצם הענין של אצבע אדם כבר העירו שלא יכול להגיע עד הרחם – מ"מ נלמד מדבריו שביעור אצבע טמאה ושיעור פחות מזה לא מצאנו בפירוש ולכן מקל באג"מ עד שיעור זה.

אמנם פוסקים אחרים מחמירים בפחות מזה וי"א ע"פ רופאים שמכשיר עד 5 מ"מ אינו פותח את צוואר הרחם.

סעיף ד

אשה שהפילה חתיכת דם קשה – מהן שיטות הראשונים וכיצד
נפסק להלכה?

בגמרא (כב.) בעא מיניה ר' יוסי ברבי חנינא מרבי אלעזר: דם יבש מהו? כי יזוב זוב דמה אמר רחמנא – עד דמידב דייב ליה, לח – אין, יבש – לא, או דלמא: האי כי יזוב זוב דמה – אורחא דמילתא היא, ולעולם אפילו יבש נמי?... כי מיבעיא לי – יבש מעיקרא. הא נמי תניתוה: המפלת כמין קליפה, כמין שערה, כמין עפר, כמין יבחושין אדומין – תטיל למים, אם נמוחו – טמאה. אי הכי – בלא נמוחו נמי: אמר רבה: כי לא נמוחו – בריה בפני עצמה היא.... אמר ריש לקיש: ובפושרין. תניא נמי הכי: תטיל למים, ובפושרין, רשב"ג אומר: ממעכתו ברוק על גבי הצפורן. מאי בינייהו? אמר רבינא: מעוך על ידי הדחק איכא בינייהו. התם תנן: כמה היא שרייתן בפושרין – מעת לעת הכא מאי? מי בעינא מעת לעת או לא? שרץ ונבלה דאקושי – בעינן מעת לעת, אבל דם דרכיך – לא, או דלמא לא שנא? תיקו.

מבואר בגמרא שנוטלים את החתיכה הקשה ובודקים אותה אם נימוחה היא דם.

הפוסקים (רא"ש רשב"א) פסקו שצריך מעת מעת בפושרים (להחמיר). כן פסקו שצריך שיהיו פושרים כל מעת מעת (שיטת רשב"ג בדף נו.).

במחלוקת ת"ק ורשב"ג פסקו (רשב"א רא"ש) כת"ק להקל שכדי לטמא צריך להיות נימוח מעצמו בלא מיעוך בציפורן.

אמנם נחלקו הראשונים אם דין זה נוהג בכל דם יבש. דעת הראב"ד היא דדם יבש אף על פי שאינו נימוח טמאה וטעמא – דקליפות ושערות ויבחושין ששנינו... לפי שצורתן מוכחת עליהן שאין דרך דם להתייבש וליעשות צורות כאלו.... (והם) בריה בעלמא וכמין עפר נמי אין דרכו של דם להתייבש וליעשות נפרד כעפר.... אבל דם יבש בעלמא אפילו לא נימוח נמי דם הוא וטמא.

אבל דעת הרז"ה היא דכל דם יבש שאינו נימוח אינו דם אלא בריה.

הרא"ש פסק כרז"ה אבל הרשב"א והרמב"ם סוברים כראב"ד.

להלכה פסק השו"ע בסתם את דעת הראב"ד וכי"א את דעת הרז"ה

הש"ך חיזק את הפסיקה כדעה המחמירה וטען שכן מוכח בירושלמי וגם בגמרא שלנו.

סימן קפט סעיף ו

וסת השבוע:

א. הסבר מהו, ומקורו?

ב. כיצד נקבע בימים שווים ושאינם שווים?

א. ראה בשו"ת בקיצור. וביתר הרחבה: בגמרא יא. לגבי מה שאמר רב הונא: קפצה וראתה, קפצה וראתה, קפצה וראתה – קבעה לה וסת. העמיד רב אשי שמדובר שקפצה בימי ראשון. ומזה למד הרשב"א שיש וסת שתלוי בימות השבוע.

ב. כתב הטור והעתיקו השו"ע "וכשם שקובעת וסת בהפלגות מימים שווים ושאינם שווים כך קובעת בימי החודש ובימי השבוע שווים ושאינם שווים".

והנה לשון זה שכתב גבי ימי השבוע "ושאינם שווים", הוא קשה מאוד כפי שיבואר, וכתב הסד"ט (ס"ק לא) על דין זה יש מבוכה רבה בכל דינים שבסימן זה וקורא אני ע"ז מ"ש הרמב"ן "ובעל נפש יכוש להחמיר בעניין הוסתות עד יערה עלינו או על אחרים רוח ממרום להכריע איזה דרך הישר שיבור לו האדם".

והיינו שלכאורה אינם שווים הכוונה דרך משל שראתה ביום א' ואחר ד' שבועות ראתה ביום ב' ואחר עוד ד' שבועות ראתה ביום ג'. וא"כ לכאורה הוא וסת הדילוג.

אלא שלפי זה תלוי הדין במחלוקת רב ושמואל בוסת הדילוג. ובשלמא לשיטת רב קבעה דילוג בג' ראיות בווסת השבוע כמו שקובעת בדילוג של חודש, אבל לשיטת שמואל צריך ראיה נוספת לאחר ד' שבועות ביום ד' ויש כאן סה"כ ד' ראיות. אלא שאם כך קשה, שהרי כתבו האחרונים שאם יש ראתה ד' ראיות ויש הפלגה קבועה ביניהם עדיף לתלות בווסת ההפלגה שהוא מצוי יותר ולא בווסת השבוע. וא"כ במקרה הנ"ל הרי יש הפלגה קבועה של ל יום. ובשלמא לשיטת השו"ע שפסק כרב יש מקום לחומרא בווסת השבוע אבל לשיטת הטור שפסק כשמואל מהו ווסת השבוע שאינו שווה.

אלא שגם לשיטת רב קשה מאוד ואולי אף יותר, כי הלא כל שתי הפלגות שוות שאינם בכפולות של שבע ועוד אחד (היינו שאינם ח', טו, כב, כט) יוצרות תמיד ווסת השבוע בדילוג קבוע, (כגון הפלגה של כה' יוצרת דילוג קבוע של ג' ימים), וא"כ שתי הפלגות יוצרות ווסת קבוע ומדוע נפסק שצריך ג' הפלגות לווסת קבוע.

ולכן הציע הסד"ט (ס"ק לא) לומר שכאן ראתה שבוע לאחר שבוע ברציפות כל פעם בהפרש יום אחד דהיינו כגון שראתה ביום א' ובשבוע שאחריו ביום ב' ובשבוע שאחריו ביום ג' ובמקרה זה היות והוא ברציפות של שבועות תולים בדילוג, אבל אם תסרג בשבועות ולא תראה ברציפות לא נתלה בדילוג של ימי השבוע אלא זהו הפלגה רגילה.

סעיף ט

דם וריר שעל גבי המכה, האם חוצצים לטבילה?

דין דם – בתוספתא פרק ו' "הדם יבשין חוצצין לחין אין חוצצין". הרא"ש גרס בתחילתה "דם יבש שעל גבי המכה חוצץ". ברמב"ם כתב שדם שנסרך חוצץ אפילו לח. באר הש"ך (ס"ק כ) שנסרך היינו שמתחיל להתייבש ולהדבק קצת שכתולים בו אצבע נמשך והולך חוט ממנו.

דין ריר – במשנה פרק ט "אלו חוצצין ... וגלד שחוץ למכה" "אלו שאין חוצצין וגלד שעל המכה". מבואר במשנה שיש חילוק בין גלד מחוץ למכה לבין גלד בתוך המכה.

בגמרא (זו.) אמרו "אמר רמי בר אבא: הני רבדי דכוסילתא, עד תלתא יומי – לא חייצי, מכאן ואילך – חייצי".

הרא"ש באר שבתוך המכה הריר רך תמיד ולכן אינו חוצץ משא"כ מחוץ למכה הוא מתייבש לאחר זמן מסויים וחוצץ. הגמרא לשיטת הרא"ש דיברה על גלד שמחוץ למכה ולפי זה מבואר בגמרא שהזמן לגלד שחוץ למכה הוא שלושה ימים וקודם לכן הוא רך.

אמנם נראה שרמב"ם ורשב"א סוברים שרבדי שכוסליתא אינם דומים לגלד של מכה ולכן לגבי גלד שחוץ למכה לא הזכירו שהוא דווקא לאחר שלושה ימים. הבדל נוסף ביניהם הוא שלדעתם רבדי שכוסליתא אינם חוצצים לטבילה של אשה לבעלה אלא רק לעניין טבילה לטהרות. זאת ע"פ המשך הגמרא שאמרה "לית הלכתא ככל הני שמעתתא" וכו' ולדעתם זה מתייחס גם למימרא הנ"ל של רבדי שכוסליתא. משא"כ גלד שחוץ למכה חוצץ אף לבעלה.

בטור כתב שדעת הראב"ד שגם גלד שחוץ למכה אינו חוצץ אלא רק לטהרות (ולא חילק בין רבדי לגלד).

השו"ע פסק כרא"ש ולכן כתב שריר בתוך המכה לעולם אינו חוצץ ואילו ריר מחוץ למכה חוצץ לאחר ג' ימים.

סעיף יג

ראתה בט"ו בניסן והמשיכה ראיתה ד' ימים, ולאחר מכן ראתה בט"ז באייר והמשיכה ראיתה ג' ימים, ולאחר מכן ראתה ב"ז בסיון. מה דינה – לאיזה ימים חוששת?

לשון הרמב"ן המובא בטור "ראתה ט"ו לחדש זה והומשכה ראיתה ד' ימים וחזרה והתחילה ב"ז לחדש הבא וראתה ב' או ג' ימים וב"ז של חדש שלאחריו ראתה כבר שילשה לראות ב"ז בחדש ואין תולין בו כוסת הדילוג בלבד עד שתשלש כולו בדילוג ולא תהא בו צד שוה לפיכך חוששת לימים שהשלישה בהן כוסת הקבוע ולשאר הימים כוסת הדילוג".

הב"י העיר על דברי הרמב"ן "כבר נתבאר דהיינו לדעת הרמב"ן שסובר שחוששת לכל ימי המשך הוסת וכמו שכתבתי אבל לדעת הר"ז (בהשגות לבעה"נ שער הוסתות עמ' מ אות יא) והרשב"א (תוה"א ב"ז ש"ג יד:) והרא"ש (פ"ט סי' ג) שאף על פי שנמשך הוסת ג' או ד' ימים אינה חוששת אלא לעונה ראשונה של וסת בלבד וכמו שנתבאר בסימן קפ"ד (מב:) בנדון דידן אינה חוששת אלא לוסת הדילוג בלבד דאין כאן וסת שוה כלל".

ע"פ הדברים הנ"ל פסק הרמ"א: "ראתה ט"ו בניסן והמשיכה ראיתה ד' ימים, וביום ט"ז באייר ראתה והמשיכה ראיתה ג' ימים, ובסיון התחילה לראות ב"ז בו, י"א שחוששת לדילוג ולוסת שוה, שהרי שילשה לראות ג"פ ב"ז לחדש, (הטור והרמב"ן) וי"א שאין כאן וסת שוה כלל, דהולכין תמיד אחר תחלת הראייה, וכן עיקר".

סעיף יז

אשה הנוטלת כדורים לאחר או להקדים את וסתה, וקבעה וסת ע"י כדורים:

א. האם עליה לחשוש לו כוסת קבוע או לא, ולאיזה וסת הינו דומה? בסס דבריו והסבר.

ב. האם עליה לחשוש גם לוסת שהיה לה לפני לקיחת הכדורים?

הנה הכדורים פועלים בשני מישורים א. אמורים לסלק את הוסת הרגיל שאמור לבוא (אם לוקחים אותם בזמן הוסת). ב. אמורה להופיע ראיית דם מספר ימים לאחר הפסקת נטילת הכדורים. ויש אף כדורים שעניינם להקדים את ראיית הדם.

לגבי סילוק הוסת שכבר היה, דנים את הכדורים כגורם המסלק דמים, היינו שמשווים אותם לפחד או להריון (מבחינת הגוף אכן הכדורים מדמים מצב של הריון). לפי זה אינה חוששת לווסת הקודם אם נוטלת כדורים בזמן שהיה אמור להופיע הוסת. (ראה בדרכי

טהרה עמ' פו ובששה"ל עמ' לב – אמנם כתב שם בששה"ל שלכתחילה עדיף שתבדוק בזמן הווסת עד שתחזק שאכן הכדורים משפיעים על גופה).

לגבי חשש לראיית הדם שאמורה לבא לאחר הפסקת נטילת הכדורים או אם מדובר בכדורים שאמורים להקדים את הווסת, דנים את הכדורים בדומה לווסת הקפיצות ואף חמור ממנו. בווסת הקפיצות כל עוד לא ראתה ג"פ בקפיצה אינה חוששת לו אפילו כווסת שאינו קבוע וגם אחרי שראתה ג"פ אינה קובעתו אלא אם כן הוא מחובר עם ימים. לעומת זאת בכדורים היות ומוכח שמשפיעים על רוב בנ"א והוכח כן יותר מג"פ (מתוך ששה"ל עמ' קמד) לכן צריכה לחשוש לראייה אחרי הפסקת הכדורים – לפי טווח הזמן הרגיל באותו כדור וכפי המצויין בהוראות של היצרן. (ע"פ דרכי טהרה עמ' פו.) (נראה שאם כבר רגילה בכדור זה יכולה לקבוע ווסת לעצמה מהו טווח הזמן לחשוש לראייה מאז הכדור האחרון ואם תתחזק בו ג' פעמים תוכל לסמוך על זמן זה גם אם לפי הוראות היצרן טווח הזמן קצר יותר, דומה למה שכתב בששה"ל עמ' קלט לגבי ווסת הגוף שאם באופן קבוע באים סימני הגוף כמה ימים לפני הוסת צריכה לחוש לפי מנין הימים הפחות ביותר שרגילה לראות אחריו). אם מדובר בכדורים להקדמת הראייה אסורה מיד אם הם עשויים להביא את הראיה תוך 24 שעות. כן כתב בדרכי טהרה (עמ' פו). עוד כתב שם שחשש זה דינו כווסת קבוע. (נראה שטעמו, היות והניסיון מורה על השפעתם יש לדון אותם כאילו אנו יודעים שמן הסתם ישפיעו גם על אשה זו ולכן דנים אותה כבר מלכתחילה כאילו יש לה ווסת קבוע לכדורים אלו).

סעיף יט

אשה שפיהקה וראתה :

א. לאיזה חששות צריכה לחוש לחבא?

כתב הב"י (סעי' כב) "נמצא שמי שפיהקה וראתה צריכה לחוש לשלש מיני וסתות לפיהוקים וליום הקבוע בחודש ולהפלגה, לפיהוקים שבפעם ראשונה שתפקח חוששת שמא תראה, ליום הקבוע בחודש שאם ראתה בראש חודש חוששת ביום ראש החודש הראשון ואם בט"ו לחודש ראתה חוששת ליום ט"ו לחודש הראשון, להפלגה שאם חזרה וראתה לסוף עשרים צריכה לחוש לסוף עשרים לראייה זו ואם ראייה שנייה היתה לסוף שלשים צריכה לחוש לסוף שלשים לאותה ראייה וכן כל כיוצא בזה". וסיכם זאת הרמ"א בסע' יט: "ודוקא שקבעה לה וסת לשניהם ביחד, אבל מתחלה חוששת לכל אחד בפני עצמו, כי אינה יודעת איזהו מהן תקבע, וכמו שנתבאר לעיל גבי וסת הדילוג וימים, או מהפלגה וימים"

סעיפים יט-כו

כיצד קובעים וסת הגוף (כגון פיהוקים) מורכב לזמן וכיצד עוקרים אותו. לאחר הקביעה האם חייבת בפרישה לאחד המרכיבים בלבד.

ראה בשו"ת כאן. ולענין כיצד קובעים אותו – לשון השו"ע ע"פ דברי הרא"ש "ואם בא וסת הגוף לזמן ידוע כגון מראש חודש לראש חודש או מעשרים לעשרים יום קבעה לה וסת לזמן ולמיחוש הוסת".

ויש להוסיף לענין מה שכתב הט"ז שלשיטת הב"י חוששת עכ"פ כוסת שאינו קבוע, שיוצא לפ"ז שאם פיהקה שלא בעיתו צריכה בדיקה שהרי בוסת הגוף הצריך הט"ז בדיקה אף בוסת שאינו קבוע ע"פ מה שפירש הט"ז בסעיף כא.

סימן קצ

אם לאחר שינה מצאה דם יבש, האם טמאה מדין כתם או מדין ראייה?

ראה בשו"ת סע' א שאלה המתחלת "באלו אופנים גם מבלי שתרגיש תהיה טמאה", וכן סע' לג לגבי בדיקה בעד הבדוק.

ושם נתבאר שיש פוסקים שהעלו מן הגמרא שאם יש לחשוש שטעתה בהרגשה ע"י דבר אחר, יש לדון אותה כאילו ראתה בהרגשה.

על פי זה כתב החו"ד (קפג חידושים ב) שאם קינחה עצמה בתוך שיעור וסת לתשמיש או למי רגלים – טמאה מהתורה. והנה מלשונו משמע שרק אם מצאה בשיעור וסת יש לחשוש שהדם בא בשעת התשמיש, אבל במצאה מאוחר יותר יתכן ויש להקל ולומר שאולי בא לאחר התשמיש.

אבל הסדרי הטהרה (קפג, ב ד"ה אמנם) שאל היכא ששמשה ואח"כ מצאה כתם יבש שאי אפשר לומר שבא הדם עכשיו, מדוע נאמר שטמאה רק מדרבנן לכאורה נחוש שבא בהרגשה. אמנם נראה מדבריו שם שלדינא מודה הסד"ט שאינה טמאה מהתורה אע"פ שיש בזה מקום עיון, כי סו"ס מסתימת הפוסקים משמע שאף באופן זה טמאה רק מדרבנן.

והתשובה לשאלת הסד"ט מתבארת בדברי הפרדס רימונים (הביאו בטהרת הבית עמ' תקי) שכתב ע"פ דברי הסד"ט עצמו (במקומות אחרים) שהיות ורוב נשים אינם טועות בהרגשה בין שמש למקור, לכן בכתם אחר תשמיש תולים להקל ולא מחמירים.

סעיף א

חכמים גזרו טומאה על הכתמים – האם הטומאה מדין ודאי או מדין ספק? ומה הנפקא מינה? בסס דבריד!

לכאורה היה נראה שיש לחלק בעניין זה בין דם שבא ודאי מגופה אלא שלא הרגישה לבין דם שספק אם בא מגופה אבל מלשון הרמב"ם נראה שאין לחלק בזה. ז"ל הרמב"ם (פ"ט ה"א) "ומדברי סופרים שכל הרואה כתם דם על בשרה או על בגדיה אף ע"פ שלא הרגישה אע"פ שבדקה עצמה ולא מצאה דם ה"ז טמאה וכאילו מצאה דם לפניו בבשרה, וטומאה זו בספק שמא כתם זה מדם החדר בא". מלשון הרמב"ם משמע שטומאה זו היא מדין ספק. וכן נראה מלשונו בהלכות מטמאי משכב ומושב (פ"ג ה"ט) "וטומאת וסתות וטומאת כתמים הכל מדברי סופרים וטומאתן מספק לפיכך אין שורפין עליהן תרומה וקדשים אלא תולין". והיינו לעומת טומאות אחרות מדרבנן שכן שורפים עליהם תרומה וקדשים כמבואר ברמב"ם הלכות שאר אבות הטומאה פ"ג ה"ג (וראה בזה בסד"ט סוף סי' קצ"ס קצ"ד"ה והנה ראיתי בספר). גם מהכ"מ נראה שפירש ברמב"ם שהטומאה היא בגדר ספק ולכן הקשה מדוע אין כאן ספק ספקא שמא לא מגופה ואת"ל מגופה שמא לא מהמקור ותירץ שכיון שאין לה דבר לתלות בו הרי הוא כודאי מגופה וסיים דבריו "ואין כאן אלא ספק אחד", משמע מלשונו שאע"פ שודאי בא מגופה מ"מ הוא בגדר ספק שמא לא בא מרחמה.

אמנם לעומת זאת כאשר טובלת מטומאת כתם צריכה לברך כמו כל מצוה דרבנן (ערוך השולחן סי' ר).

לפ"ז צ"ל שאחרי שחכמים גזרו מחמת הספק יש לה גדר של טומאה מדרבנן שיש מצווה לטבול כדי להטהר ולצאת מן הספק.

מה דין אשה שמסופקת אם הרגישה הרגשה המטמאת בשנתה, ולאחר שהתעוררה בדקה עצמה ולא מצאה כלום?

דין זה מבואר בפת"ש (ס"ק ז) בשם הנוב"י שיש להקל בזה מאחר ויש כאן ספק ספקא ספק שמא לא הרגישה ואת"ל הרגישה שמא הרגשה בלי למצוא כלום אינה מטמאה. הספק השני הוא ע"פ מה שבאר הנוב"י שגם התרוה"ד שהחמיר בהרגישה ולא מצאה כלום החמיר רק בתורת ספק ולא בתורת ודאי. אמנם מאחר וההיתר מבוסס על דין ס"ס ממילא כאשר היא בימי ספירתה שאז יש לה חזקת טומאה אז אין ההיתר ברור אלא תלוי במחלוקת האם אומרים ס"ס במקום חזקת איסור.

סעיף ב

אם הגיעה לימי נערות ולא ראתה דם מעולם, האם כתמה טמא?

בגמרא נדה ה. "רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: ... ותינוקת שהגיע זמנה לראות – יש לה כתם, ושלא הגיע זמנה לראות – אין לה כתם. ואימתי הגיע זמנה לראות – משהגיעו ימי הנעורים.

מבואר בגמרא שתינוקת שהגיעה לימי הנעורים יש לה כתם. הוסיף הרשב"א שהיינו בין ראתה ובין שלא ראתה. עוד כתב שרק אם הביאה שתי שערות כתמה מטמא ולכן אם בדקו ולא הביאה הוי ספק דרבנן אם לא היו או נשרו ומספק טהורה אבל אם לא בדקו, חזקה שהביאה וכתמה טמא. וכן פסק בשו"ע.

סעיף ה

שיעור כתם שחור.

ברע"א סק"ד הביא מבעלי הנפש שבמראה שחור טמאה אף בפחות גריס וטעמו כי אינה יכולה לתלות בדם מאכולת שהרי צבעו של דם מאכולת אדום. ובפת"ש הביא דברי הסד"ט שמ"מ במקומות שמצויין פרעושים שלכלוך שלהם שחור ואין לך סדין וסדין שלא נמצא בו טיפות שחורות מאלו בודאי יש לתלות בהם

סעיף י

הרגישה, ומצאה כתם על גבי תחבושת הגיינית (פד) שדבוקה לבגדה האם טמאה, ומה הדין כשמצאה על התחבושת ללא הרגשה.

ראה בשו"ת לענין הרגישה ולא בדקה שטמאה. וא"כ בנידון זה שמצאה דם על התחבושת ודאי טמאה אלא אם כן מצאה מראה טהור שאז יכולה לתלות בו את ההרגשה. אמנם אם לא הרגישה אז חל על ראיתה דין כתם וראה בשו"ת סע' י שהביא את דעות הפוסקים המקילים בתחבושת הגיינית לומר שדינה כדבר שאינו מקבל טומאה. אמנם יש להוסיף שיש פוסקים המחמירים ומחשיבים את התחבושת לכלי המקבל טומאה וממילא יש לדון את המראה ככל דין כתם (ראה בספר טהרת ארץ ישראל עמ' קכה בשם הגר"מ אליהו שליט"א)

סעיף לא

מה דין אשה שמצאה כתם ואין לה במה לתלות, והדבר מסופק לנו אם הוא צבע או דם?

במשנה נדה סא: "שבעה סמנים מעבירין על הכתם: רוק תפל, ומי גריסין, ומי רגלים, ונתר, ובורית, קמוניא, ואשלג, הטבילו ועשה על גביו טהרות, העביר עליו שבעה סמנים ולא עבר – הרי זה צבע, הטהרות טהורות ואינו צריך להטביל. עבר או שדיהה – הרי זה כתם, והטהרות טמאות, וצריך להטביל. איזהו רוק תפל – כל שלא טעם כלום. מי גריסין – לעיסת גריסין של פול חלוקת נפש. מי רגלים – שהחמיצו. וצריך לכסכם שלש פעמים לכל אחד ואחד. העבירן שלא כסדרן, או שהעביר שבעה סמנים כאחת – לא עשה ולא כלום"

מבואר במשנה שכדי להבחין אם הכתם הוא דם או צבע יש להעביר עליו שבעה סמנים באופן מסוים אם עבר הכתם הרי הוא דם ואם לא עבר הרי הוא צבע.

כתב הרשב"א שכל עוד לא העבירו את הסמנים הנ"ל יש לטמא את הכתם. וטען הרשב"א שהרמב"ם אינו סבור כן ולכן הרשב"א דחה את דבריו. אבל המ"מ פירש את דברי הרמב"ם באופן שגם הוא מסכים שכל עוד שלא העביר את הסמנים הכתם טמא. א"כ להלכה הדבר מוסכם שכל עוד שהכתם לא נבדק הוא בגדר טמא. בטעם הדבר כתב המ"מ שאין לומר כאן ספק דרבנן לקולא היות והוא דבר שאפשר לברר.

אמנם אם העבירה את הסמנים והכתם לא עבר, שאמרו במשנה שהוא צבע, בזה נחלקו הראשונים אם משמעות הדבר היא לטהר את האשה לבעלה. דעת הרמב"ם והרשב"א שאכן כך הוא והאשה טהורה, אבל הראב"ד והרמב"ן סבורים שרק הבגד טהור אבל האשה טמאה. (וטעמם כי אין כוונת המשנה לומר שהוא ודאי צבע אלא רק שאינו מטמא כדם כיון שהוא בלוע כ"כ שאינו יכול לצאת ודינו כטומאה בלועה).

הב"י כתב שהיום היות ואין ידוע לנו בוודאות מהם שבעת הסמנים לכן נפל הדבר בבור וא"א להשתמש בבדיקה זו. וכן כתב בשו"ע "מצאה כתם ואין לה במה לתלות, והדבר מסופק אם הוא דם או צבע, מעברת עליו ז' סמנים אם עמד בעיניו הרי זה צבע וטהורה, ואם אינה מעברת עליו, טמאה מספק. ועכשיו אין לנו העברת ז' סמנים, מפני שאין אנו בקיאים בקצת משמותם."

בתורת השלמים העיר שלפי דברי המ"מ שהסביר שאין לומר כאן ספק דרבנן לקולא מחמת שאפשר בבדיקה א"כ היום שא"א בבדיקה יצטרך להיות הדין שבספק צבע הכתם יהיה טהור. אמנם דחה זה כי הוא ספק חסרון ידיעה.

אך העיר בשבט הלוי שכתב הט"ז בסי' צח שחסרון ידיעה שהוא לכל העולם אינו נחשב לחסרון ידיעה וא"כ צריך להיות טהור בימינו אמנם למעשה הלבוש כתב להחמיר בזה וכן הסד"ט החמיר ע"פ דברי הבית שמואל (באבן העזר) שחלק על הט"ז.

ובטהרת הבית (סי' ח סע' כא) כתב להקל בזה ע"פ סברת הט"ז והוסיף שכאן הוא גם ס"ס – ספק צבע ואת"ל דם שמא מן הצדדים ולעניין ס"ס יש אומרים שאפילו ספק חסרון ידיעה מצטרף ויתכן שבספק כזה שהוא לכל העולם כו"ע יודו שהוא מצטרף לס"ס.

סעיף מא

לאה לבשה חלוק והשאילתו לרחל ונמצא עליו כתם, מה הדין באופנים הבאים, כאשר רחל במצב (בשאלה המקורית יש פירוט של כמה אופנים וכאן יש התייחסות רק לאופן דלקמן) – מה הדין כאשר לאה השאילתו לנכרית, באיזה אופן תולה בה? (הבא שיטות הראשונים)

בשו"ת מבוארת שיטת הרשב"א ויש להוסיף את שיטת הרמב"ם.

לשון הרמב"ם (פרק ט ה"כט) "האשה שהשאילה חלוקה לנדה בין עכו"ם בין ישראלית וחזרה ולבשה אותו קודם בדיקה ומצאה עליו כתם ה"ז תולה בנדה שלבשה אותו". פשט לשון הרמב"ם משמע שאין חילוק בין ישראלית לנכרית לעניין זה ובשתייהן כדי לתלות בהן צריכות להיות נדות בזמן התלייה. כן פירש הב"י בדעת הרמב"ם. ודחה את פירוש המ"מ ברמב"ם שרצה לפרשו באופן שמסכים עם הרשב"א.

סימן קצא

אשה המשתנת וראתה דם במי רגליה:

א. באר את הדעות המובאות בשו"ע וברמ"א, מהגמ' והראשונים?

ב. מה הדין בזקנה?

א. ראה בשו"ת בעניין זה.

ב. לעניין אשה זקנה כתב הפת"ש (ס"ק ב): בשו"ת פנים מאירות כתב שיש לטהר דמה הנמצא בעת עשיית צרכיה, היות וגם המחמירים לא החמירו אלא משום כתם, וכיון שהקלו בכתם בזקנה ה"ה כאן. אבל הפת"ש תמה על דבריו שהלא מפורש בסי' קצ סע' נב לגבי שלוש נשים שאם כולם זקנות כולם טמאות, וא"כ לא טיהרו כתם בזקנה ורק תינוקת שלא הגיע זמנה לראות הוא שטיהרו את כתמה.

וא"כ ברור שבנידון זה דין זקנה שווה לכל שאר נשים.

סימן קצב סעיפים א-ב

- א. האם כלה צריכה הפסק בטהרה ובדיקות ז' נקיים לפני חופתה –
 באר את השיטות הראשונים, ומה נפסק להלכה?
 ב. איך תתנהג כלה בזמן הזה?
 ג. האם ז' נקיים מועילים כשלא ראתה את החתן?

א. ראה בשו"ת.

ב. כתב בתורת השלמים (ס"ק ג) שנראה פשוט שכל הקולא בכלה שאינה צריכה הפסק בטהרה הוא דווקא בכלה שלא ראתה מעולם ווסת גמור כגון שהיא קטנה, אבל אם היא גדולה שכבר ראתה ווסת גמור, א"כ היא טמאה מן התורה וצריכה הפסק טהרה וז"נ כדין כל אשה נשואה. ולכן ודאי שמעכב הפסק הטהרה ובדיקות ז"נ כמו בכל אשה. וכן פסקו החכמת אדם וערוך השולחן.

ג. כתב הפת"ש בשם החת"ס שאפילו אם האשה לא ראתה את האיש יכולה לספור ז"נ ואין לחשוש שמא אחר שתראהו יתעורר החימוד. ואע"פ שאמרו (סוטה ח) אין יצר הרע שולט אלא במה שענינו רואות, זהו למעט שהמהרהר על גוף זה לא יהרהר על גוף אחר אלא רק על הגוף שענינו רואות, אבל כאן אין הרהור על גוף אלא על חיבת ביאה סתם.

אבל האמרי אש סבור להחמיר בנידון זה (והוא השואל בתשובת החת"ס) מחמת הגמ' הנ"ל (של אין יצר וכו').

ובששה"ל (עמ' רכט) כתב בשם הבית שלמה שנהגו להקל בזה. והוסיף בששה"ל שאף למחמירים – אם ראתה תמונתו די בזה.

אשה שתבעה להינשא לתלמיד חכם –

- א. מה דינה לגבי הפסק בטהרה ובשבעה נקיים? מהן שיטות הראשונים?
 ב. ומה נפסק להלכה?

ראה בשו"ת את התשובה לשאלה הנ"ל לגבי עיקרי הדברים. ומה שהוזכר בשאלה תלמיד חכם הנה בגמ' יבמות לז: אמרו "רב כי איקלע לדרדשיר, [מכריז] ואמר: מאן הויא ליומא? ורב נחמן כי איקלע לשכנציב, [מכריז] ואמר: מאן הויא ליומא? ... והאמר רבא: תבעוה לינשא ונתפייסה – צריכה לישב שבעה נקיים! רבנן שלוחייהו הוו משדרי ומודעי להו. ואיבעית אימא: לרבנן יחודי בעלמא הוא דמייחדי להו, דאמר מר: אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו".

מבואר בגמרא שאף בתבעה להנשא לת"ח צריכה להמתין ז' נקיים אלא שלפי התוס' בהסבר התירוצ' השני עולה שאם לא תובעה לשם ביאה אלא רק לשם יחוד, אינה צריכה

להמתין ז"נ כיון שאין לה חימוד ואפילו אח"כ ירצה לבא עליה בכ"ז אינה צריכה כלום כיון שלא ידעה שיהיה כך ומימלא לא חימדה. ולפי הרמב"ם כל החילוק בין ת"ח לאחרים הוא לגבי היתר היחוד (לפי פ' המ"מ) או היתר הנישואין (לפי פ' הב"י) אבל לבא עליה לכו"ע צריכה ז"נ גם בת"ח.

סימן קצג

מצאה על הסדין כתם קטן מגריס לאחר בעילת מצווה
מה הדין כשהיתה ביאה גמורה, ומה הדין כאשר לא היתה ביאה
גמורה.

כתב הרמ"א "ויש מקילין אם לא ראתה דם ונהגו להקל אם לא גמר ביאה רק הערה בה ולא ראתה דם" מוכח מדברי הרמ"א שכל המקום לחלק בין גמר ביאתו ללא גמר הוא רק בלא ראתה דם אבל בראתה דם אין חילוק בין גמר ללא גמר. אלא שיש לברר מה נקרא ראתה דם במקרה זה. ונראה שאפילו אם רק מצאה דם על הסדין ולא בבדיקה ואפילו היה בזמן מופלג מהתשמיש. וכן מוכח מדברי תשובת הצמח צדק (הובא בטהרת הבית עמ' תקי) שכתב שבביאה שנייה אם נמצא כתם על הסדין אפשר לדנו ככתם מאחר שלא טימאו חז"ל בדם בתולים אלא כהוא ודאי דם בתולים ולא בביאה שנייה כשיש ספק בדבר. והוסיף שם בטהרת הבית שכל זה אם לא נמצא הדם מיד אבל אם נמצא מיד – אף בביאה שנייה טמאה ואין דינו ככתם. העולה מזה שבביאה ראשונה אף בנמצא מופלג מהתשמיש מחזיקים את הדם בתשמיש ולא במאכולת. ואולי הטעם הוא כי דם בביאה ראשונה הוא מצוי ורגיל הרבה יותר ממאכולת ואולי נחשב כמעט לודאי ולכן תולים את הדם בדבר הרגיל יותר. ואפילו לא היתה ביאה גמורה סו"ס מאחר ונמצא דם יותר נראה לתלותו בביאה ולא במאכולת כי גם בלא גמר ביאתו מצוי כנראה הרבה שרואה דם ולכן הוא בגדר יותר מצוי מאשר מאכולת. ורק אם לא נמצא דם כלל אז אומרים שמאחר ולא גמר ביאתו מסתבר שלא השיר הבתולים. וכן מוכח עוד מדברי הרמ"א כי אם הרמ"א היתה דעתו להקל כשלא גמר ביאתו אפילו בנמצא דם על הסדין אם כן היה צריך להשמיענו חידוש זה שלא רק בלא נמצא דם אפשר להקל בלא גמר ביאתו אלא אפילו בנמצא דם יש מקום להקל ומדלא אמר כן מוכח שאין להקל בזה.

האם כלה חייבת לבדוק לאחר ביאה שניה.

בספר ערוך השולחן (סי' קצג סע' יא) כתב שמאחר וידוע שלא תמיד בפעם אחת כלו בתוליה לכן יש לבדוק אחרי ביאה שניה אם יש דם על הסדין. וכן בביאה שלישית. אמנם בטהרת הבית דן להקל בזה ע"פ הכלל שבספק ספקא אין חובה לברר ובפרט כאן שיש בזה טירחא כיון שצריך לקום ולהדליק האור וכאן יש ס"ס שמא לא יצא דם ואת"ל

שיצא שמא לא בא מהמקור. והביא כמה אחרונים שאכן הקלו על פי טענה זו ולמעשה מסיק שאם בביאה ראשונה גמר ביאתו אין צריך לבדוק את הסדין ואם הרגישה כאב אז נכון להחמיר לבדוק בדיקה שטחית שלא לאור הנר.

סימן קצד

דם קישוי –

מהו דם קישוי? ומתי הוא טמא מן התורה?
האם שייכת חומרת רבי זירא בדם קישוי ליישב עליו שבעה נקיים (שיטות הראשונים).
מהם הטעמים (המוזכרים בראשונים) להחמיר ליישב עליו ז' נקיים?

1. לשון הרמב"ם (פ"ז ה"א) "מעוברת שהתחילה להצטער ואחזוה חבלי לידה והתחיל הדם לצאת קודם שתלד אותו הדם הוא הנקרא דם הקושי, והיאך דינו אם בא בימי נדתה הרי הוא דם נדה והרי זו טמאה נדה, ואם בא בימי זיבתה ה"ז טהורה שנאמר בזבה דם יהיה זובה בבשרה, מפי השמועה למדו זובה מחמת עצמה ולא מחמת ולד".

2. כתב המרדכי (סי' תשלח) וששאלתם אשה שילדה בקושי ולא בשופי וראתה דם אם צריכה ז' נקיים או לא דבר זה מחלוקת גאונים מר רב יהודאי גאון היה אומר שאינה צריכה ז' נקיים... ותלמידיו אמרו כמותו ומר רב צדק גאון וכל בני הישיבה נחלקו עליו ואמרו זה הדבר היה נוהג בדורות הראשונים שהיתה חכמה יתירה בבנות ישראל אבל השתא אינן מבחינות בין שופי לקושי וספק כרת הוא ועבדינן לחומרא... ועוד הא א"ר זירא בנות ישראל החמירו על עצמן וכו' ומי יאמר דנדות החמירו ולא יולדות כיון דר' זירא סתמה קאמר איכא למימר דיולדות נמי החמירו וצריכות ז' נקיים.... וכן קיבל ראב"ה מרבותיו לחומרא והן הן דברי האלפס.

הראב"ד (שער הפרישה עמ' כב מהדורת הרב קפאח) כתב שהיום דם קושי טמא היות ואין והיום אין לנו דם טהור.

מתבאר שיש ג' שיטות בראשונים:

- א. רב יהודאי גאון וכן הוא ברז"ה (השגה ה) – דם קושי טהור ולא החמירו בו.
- ב. שיטת הראב"ד – דם קושי אינו בכלל חומרת ר' זירא אבל הוא בכלל חומרת דם טהור.
- ג. שיטת רב צדק גאון – דם קושי הוא בכלל חומרת ר' זירא (ואולי כך סוברים גם כל מי שמכליל את חומרת דם טהור בחומרת ר' זירא).

עוד מתבאר שהסברא להחמיר בדם זה (אם אינו כלול בחומרת ר' זירא) היא שיש לחשוש לבלבול בין דם קושי לדם שופי כשם שחששו לבלבול בין דם בימי טוהר לדם רגיל.

סעיף א

יולדת נקבה שספרה נקיים בשבוע הראשון שלאחר הלידה האם הספירה עולה לה? מה הדין אם לאחר תום הספירה ראתה בשבוע השני.

ראה בשו"ת בדברי הרא"ש שאפילו ראתה בשבוע השני מ"מ עלתה לה ספירתה ויכולה לטבול בליל טו. אמנם יש להעיר שכל זה הוא רק לבועלים על דם טוהר אבל היום שהתפשט המנהג שלא לבעול על דם טוהר (כמתבאר בשו"ת שם בשאלה הבאה) ברור שאף הדם שראתה בשבוע השני אינו גרוע מהדם שרואה בימי טוהר וא"כ ברור שטמאה מחמת דם זה, ומבואר כל זה ברא"ש ובב"י שם.

הפילה לאחר ארבעים יום להריונה, ואינה יודעת אם זכר או נקבה, לכמה זמן תטמא?

במשנה "המפלת ליום מ' – אינה חוששת לולד, ליום מ"א – תשב לזכר ולנקבה ולנדה. רבי ישמעאל אומר: יום מ"א – תשב לזכר ולנדה, יום פ"א – תשב לזכר ולנקבה ולנדה, שהזכר נגמר למ"א והנקבה לפ"א. וחכ"א: אחד בריית הזכר ואחד בריית הנקבה – זה וזה מ"א.

והלכה כחכמים. שאם הפילה יום מ"א חוששת לזכר ונקבה ולנדה. וכך סיכם הרמב"ם דין זה (פ"י ה"כא) "כל מקום שנאמר תשב לזכר ולנקבה ולנדה כיצד דינה, תהיה אסורה לבעלה י"ד יום כיולדת נקבה, ואם ראתה דם ביום אחד ושמונים הרי זו ספק נדה, וכן אם ראתה ביום ע"ד וביום פ"א הרי זו ספק נדה, וכן אם ראתה ביום ארבעים ואחד אע"פ שראתה ביום ל"ד הרי זו ספק נדה ואסורה לבעלה עד ליל ארבעים ושמונה כיולדת זכר, ואין נותנין לה ימי טוהר כלל כנדה, והרי היא כמי שלא ילדה, וכל דם שתראה מיום שהפילה עד פ' יום אם בא בימי נדתה ה"ז ספק נדה מאחר השבעה מיום שהפילה, ואם בא בימי זיבתה הרי זו ספק זבה שכל ימי מלאת אין בהן וסת, וכן אם ראתה ביום אחד ושמונים עדיין היא מקולקלת ותהיה ספק נדה כמו שביארנו אע"פ שלא ראתה אלא יום אחד וכשיקבע לה הוסת אחר השמונים יסור קילקולה ותחזור להיות נדה ודאית או זבה ודאית, וכן מיום שהפילה עד ז' ימים ותהיה נדה ודאית אם הפילה בתוך ימי נדתה כמו שביארנו.

לה

שו"ת היכל שלמה – נדה

(מה שחילק לעניין אם רואה דם אחרי שבעה אם בא ביום נדה או זיבה הוא לשיטתו בעניין ימי זיבה וימי נדה ולשיטת הרמב"ן תהיה בכל מקרה ספק נדה).

סעיף ג

הפילה חתיכה לבנה או אדומה ואין בה עצם, האם חוששת לולד?

בגמרא כא: "ותניא אידך, המפלת חתיכה, רבי בנימין אומר: קורעה, אם יש בה עצם – אמו טמאה לידה. אמר רב חסדא: ובחתיכה לבנה. וכן כי אתא זוגא דמן חדדיב, אתא ואייתי מתניתא בידיה: המפלת חתיכה לבנה – קורעה, אם יש בה עצם – אמו טמאה לידה".

וכן נפסק בשו"ע "המפלת כמין בהמה חיה ועוף או כמין דגים וחסידים ושקצים ורמשים, וכל צורת לולד או שפיר או שליא או חתיכה שקרעוה ויש בה עצם עכשיו שאין אנו בקיאים בצורות, חוששת לולד".

מבואר שבחתיכה בלא עצם אינה חוששת ללידה. בפת"ש הביא שיש שפקפקו להחמיר בדיון זה אבל הסד"ט כתב שאין לחוש להם נגד כל הפוסקים שכולם סוברים שאם אין עצם בחתיכה אין לחוש לולד.

סימן קצה סעיף ו

שמיעת קול זמר של אשתו בימי ליבונה.

בפתחי תשובה (סי' קצה ס"ק י) כתב: צ"ע אם מותר לשמוע קול זמר לה מאחר שבגמ' אמרו שהפסוק מקיש נדה לאשת רעהו וא"כ כמו שבאשת רעהו אסור לשמוע קול זמר שהרי קול באשה ערוה לכאורה ה"ה באשתו נדה.

ובשבט הלוי (עמ' רסד) כתב שלכאורה פשוט לאיסור והביא כמה פוסקים האוסרים (קצש"ע, לחו"ש). וכתב שאף בזמירות שבת אין היתר ואפילו כשיש עוד בני בית. ואפילו קולה מטייף אסור.

גם הבן איש חי (ש"ש צו סע' כה) כתב לאיסור ואפילו בשיר ערש אא"כ הילד בוכה הרבה וצריך את הזמר הזה כיון שמורגל בכך ואין לבעל מקום לילך שם שאז נראה דיש להקל וכן כתב בדרכי טהרה (עמ' נא). והוסיף שם בדרכי טהרה ה"ה לענין שירי שבת שאסורה.

לעומת כל הנ"ל בטהרת הבית (סימן יב סע' כט) הקיל בזה באשתו נדה. וטעמו שכיון שהתירו לו להביט בה מטעם שסופה להיות מותרת לו ולכן לא יבואו לידי מכשול, כ"ש שמיעת זמר שמותר שהרי איסור הסתכלות בערוה חמור משמיעת קול זמר של ערוה

משום טוב מראה עינים וכו'. והביא עוד פוסקים שכתבו כן, אמנם סיים והמחמיר תבא עליו הברכה.

סימן קצו סעיף א-ב

כמה זמן צריכה להשאיר את המוך הדחוק.

ראה בשו"ת כאן לשון הרשב"א "ושיהא שם כל בין השמשות". ומאחר וא"א לכוון להניחו מיד בתחילה ולהוציאו מיד בסוף כתבו הפוסקים (ראה לקמן) להניח ממעט לפני השקיעה עד מעט לאחר צאת הכוכבים (שהוא סוף בין השמשות). ובשו"ת שם הובאה מחלוקת ר"ת והגאונים לענין מתי צריכה לעשות את הפסק הטהרה והיינו מתי מתחיל בין השמשות. אמנם יש בזה גם נ"מ לענין המוך דחוק עד מתי צריכה להשאיר אותו שהרי צריכה להשאיר אותו עד סוף בין השמשות שהוא צה"כ. כמו כן ישנם דעות שונות מהו השיעור בדקות של בין השמשות מאחר שנפסק להלכה שזמנו הוא מהלך שלושת רבעי מיל.

להלן דעות שונות:

טהרת הבית הקצר (סי' יג סע' כג) – מכמה דקות לפני השקיעה עד כחמש דקות אחר צאת הכוכבים דהיינו כעשרים דקות. ואפילו מי שמחמירה כדעת ר"ת לענין שבת אינה צריכה להחמיר בכך לענין מוך דחוק, מחשש שהמוך יגרום לה לשריטות.

שבט הלוי (סי' קצו סע' ב אות ג) – מניחים מעט קודם עד מעט אחר הזמן. וזמן בין השמשות הוא לרוב הפוסקים שלושה עשרה וחצי דקות אמנם נוהגים כרמב"ם שמונה עשרה דקות, ולחזו"א זצ"ל ארבעים עד ארבעים וחמש דקות. ומשמע שם שיש נשים שמחמירות כר"ת.

סעיף ד

האם בדיקת הפסק בטהרה וז' נקיים מהתורה?

ראה בשו"ת לענין הפסק טהרה לגבי אשה שיש לה מכה.

ולענין שבעה נקיים כתב החו"ד (ס"ק ג) שכל שלא בדקה, אף שלא הרגישה טמאה מהתורה כי צריך נקיים ובדוקין. ומביא ראייה מהברייתא של האומרת ראיתי יום אחד טמא ואומרת ספרתי ואיני יודעת כמה ספרתי שמטבילים אותה מספר טבילות כדי שתהיה טבילה בזמנה. ומשמע מהברייתא שדוקא אם אמרה ספרתי דהיינו בדקתי אז צריך לחשוש לטבילה בזמנה אבל אם לא בדקה כלל אין כאן חשש לטבילה בזמנה היות ואינה טהורה כלל ואין כאן טבילה מתורה.

אבל החת"ס (מובא בפת"ש ס"ק ה) כתב שספירה של התורה אינה דווקא בדיקה אלא כל שהשגיחה על עצמה שחרית של יום אחד משבעה ימים ויודעת בוודאי שאז לא נפתח מקורה, ג"כ נחשב ספורים מן התורה.

והיינו שברור לכל הדעות שצריך "ספורים" אלא שנחלקו מהו גדר ספורים האם הוא בבדיקה או די במחשבה.

האם אישה רשאית לרחוץ עצמה באותו מקום בז' נקיים.

בספר טהרת הבית (ח"ב עמ' שטו) כתב שרשאית אשה לקלח מים לתוך הרחם לצורך רפואתה מאחר ולאחר הפסק טהרה האישה בחזקת טהרה ואין להחזיק ריעותא שהיה דם ונאבד.

גם באגרות משה (ח"א סי' צד ועוד) התיר למי שצריכה לזלף לרפואה אמנם כתב שלכתחילה תעשה את הזילוף לאחר הבדיקה ולא לפני הבדיקה. וטעמו כי יש שתי שיטות במטרת הבדיקה – מי שמצריך שתי בדיקות ביום (הסמ"ג) סובר שמטרת הבדיקות להחזיק את הזמן שעד הבדיקה לנקי ולפי זה אם תזלף שוב אין הוכחה בבדיקה כי אולי היה ונאבד. אבל יש מי שאומר שדי בבדיקה אחת ביום (הרא"ש) ולשיטה זו מטרת הבדיקה היא להחזיק שברגע הבדיקה אינה רואה ובזה הוא ספורים לפנינו דהיינו שהתורה הצריכה שתהיה הוכחה ברורה בתוך הז' נקיים שהיא נקייה. ולשיטה זו אין איסור בזילוף מאחר וסוף סוף ברגע הבדיקה היא נקייה ויש ספורים לפנינו. ולענין הלכה לכתחילה יש לחשוש לשיטה שצריך שתי בדיקות שחרית וערבית אמנם במקום הצורך יכולה לסמוך על השיטה השניה כיון שפוסקים כמותה לענין דיעבד. ומ"מ כיון שיש מקום לומר שגם לשיטה זו הבדיקה מחזיקה על הזמן שלפניה לכן לכתחילה תזלף רק לאחר הבדיקה. אמנם בח"ב סי' עא התיר לסתם אשה לרחוץ ובתנאי שתמתין בערך רבע שעה ובח"ג סי' נז באר את דבריו שדוקא באשה שיש לה צורך רפואי יש יותר מקום לחשוש שמא היה לה שם דם כיון שיש לה חולי באותו מקום, ולכן הצריך לכתחילה לזלף לאחר הבדיקה, אבל בסתם אשה אין מקום לחשוש שהיה דם ונאבד אף לשיטה שמצריכה שתי בדיקות אלא מצד חומרא בעלמא ולכן אם יש צורך גדול מצד איסטניסותה מותר לה לזלף ובלבד שתמתין רבע שעה.

ראתה כתם והפסיקה בטהרה ובדקה רק יום ז', אם יכולה לטבול בערב.

ראה בשו"ת סעיף הנ"ל שהוזכרה שם דעת היביע אומר שהקל בכתם בדיעבד בבדקה רק יום אחד משבעה נקיים. וסברת היביע אומר היא שבכתם אין בו סרך כרת (והרי טעמו של הב"י להחמיר בנידון זה הוא מחמת חשש כרת), ועוד שיש כאן ס"ס שמא הלכה

כמקילים שדי בבדיקה אחת ואת"ל כמתמירים שמא כל בדיקות ז"נ היום הוא מדרבנן מצד בנות ישראל שהחמירו על עצמם.

בדיקת לילה בשבעה נקיים האם נחשבת בבדיקה.

כתב הרמ"א (קצו, ד) והבדיקה תהיה לאור היום ולא לאור הנר ובדיעבד מהני אפילו לאור הנר. ומפשט לשונו משמע שהבדיקה עצמה מועילה בדיעבד לאור הנר דהיינו בלילה. אבל הסדרי טהרה הביא מהתוס' שכתבו שהבדיקה צריכה להיות ביום כי ספירת לילה אינה ספירה. והסביר הסד"ט שמקור דברי הרמ"א הם ברשב"א ואכן הרשב"א חולק על התוס' וסובר שהבדיקה היא לא מצד ספירה אלא מצד להחזיק הימים שעברו ומפני כך אין נ"מ אם הבדיקה היא בלילה או ביום (מלבד מצד כמות האור). וממשיך הסד"ט שמאחר ופסק השו"ע שאין להקל בלא בדיקת ראשון ושביעי וסובר הסד"ט שדעה זו (המצריכה ראשון ושביעי) סוברת שהבדיקות הם מצד ספורים לפנינו א"כ פסקנו שהבדיקה היא ספירה וא"כ הבדיקה מוכרחת להיות ביום.

וכדברי הסד"ט פסק בששה"ל (עמ' רפו). אבל בטהרת הבית (ח"ב עמ' שיב) הביא כמה אחרונים המצרפים להקל בבדיקת ליל ראשון באופן מסוים. כמו שיטת הנוב"י שצירף את שיטת רש"י שספירת לילה שמה ספירה (וחולק על התוס' הנ"ל) ולכן הקל שדי לה ביום בבדיקה קלה וכן דעת הלחם ושמלה להקל בבדיקת לילה עם בדיקה ביום השביעי (אלא שהוא סובר שהבדיקה אינה ספירה ולכן לא צריך לצרף כלל דעת רש"י). ולמעשה הקל בטהרת הבית לצרף בבדיקת ליל ראשון עם בדיקה ביום השביעי. (אבל בששה"ל כתב שאין להקל רק במקום עיגון כהוראת שעה).

סעיף י

מצאה כתם בשלושה ימים ראשונים של נקיים – האם יכולה לתלות במאכולת או במכה או בשוק של טבחים.

ראה בשו"ת כאן. ולענין תלות בשוק של טבחים ברור שאינה תולה לשיטה זו וזהו מה שכתב הרמ"א "שאין מקילין בשלושה ימים הראשונים לתלות במכה שאין ידוע שמוציאה דם או בשאר דברים שתלינן בהם כתם כמבואר לעיל סימן קצ".

אם אשה רשאית לרחוץ עצמה באותו מקום בז' נקיים.

בטהרת הבית (עמ' שטו) פסק שאשה שצריכה לקלח מים באותו מקום לצורך רפואה רשאית לעשות כן. וטעמו שהיות ומוכח בפוסקים שלאחר הפסק טהרה עומדת האשה בחזקת טהרה לא מחזיקים רעותא לומר שהיה דם ונשטף. וגם באגרות משה (יו"ד א סי')

צד) פסק להקל אבל כתב שלכתחילה תעשה הזילוף ביום לאחר הבדיקה של שחרית בפרט ביום הראשון והשביעי כדי שהבדיקה של הבוקר תחזיק את הלילה שלפניו כנקי. ואם מוכרחת לעשות בלילה יכולה גם בלילה ותסמוך על האומרים שהבדיקות לא באות לברר מה היה עד הבדיקה אלא רק לברר מה המצב ברגע הבדיקה. (אמנם נראה ברור מהאג"מ שהתיר רק לצורך רפואה כי לכתחילה צריך לעשות שתי בדיקות בכל יום וא"כ אם תרחץ אין תועלת בבדיקה השניה כי לא מוכיחה שלא היה דם).

אם בדיקת לילה נחשב בבדיקה.

הרמ"א בקצו, ד כתב: והבדיקה תהיה לאור היום ולא לאור הנר ובדיעבד מהני אפילו לאור הנר ובאחרונים (מובאים בשה"ל עמ' רפו) דנו בדברי הרמ"א האם כוונתו שהאשה בדקה עצמה בלילה או שמא הכוונה שבדקה עצמה ביום ורק בדיקת העד נעשית בלילה. דעת הלחם ושמלה שאף לא קיי"ל כרש"י שספירת לילה שמה ספירה, מ"מ אפשר לומר שהיות ועיקר הספירה היא שימת הלב שלא נפתח פי המקור (שיטת החת"ס בסי' קעז) ממילא אפשר לומר ששימת הלב תהיה ביום ורק שתצטרף לזה בבדיקה בלילה. אבל הסד"ט כתב שבבדיקת יום ראשון ויום שביעי הם לעיכובא ביום, ולכן פסק בשה"ל שאין להקל אלא רק במקום עיגון כהוראת שעה.

ראתה כתם בג' ימים הראשונים של השבעה נקיים, מה הדין והשיטות באופנים הבאים:
 א. ראתה כתם פחות מכגריס ועוד?
 ב. ראתה על בגדים צבעוניים?
 ג. ראתה על דבר שאינו מקבל טומאה?
 ד. תבעוה לינשא ויש לה במה לתלות?

שאלות א-ג ראה בשו"ת. לגבי שאלה ד – הדגול מרבבה כתב שיש להקל בזה היות ואינה צריכה הפסק בטהרה (היינו שמוכח, מזה שאינה צריכה הפסק בטהרה, שא"א לומר בה את החשש שמא עדיין מעיינה פתוח שהרי לא חששו בזה אפילו לעניין הפסק בטהרה). אמנם בבית שמואל (הובא בדמ"ר) דן במקרה זה ובמקרה של יושבת על כתם אם תולים בג"י והביא שם בסוף דבריו דברי המהר"ל צונש שדעתו להחמיר משום לא פלוג. יש שבארו שכך היא מסקנת הב"ש להחמיר (ולכאורה לפי טעמו – יש להחמיר גם בדם חימוד). אמנם נראה שדעת רוב האחרונים להקל בין ביושבת על דם חימוד ובין ביושבת על כתם.

סעיף יא

בדקה עצמה לפני היום הראוי להפסק בטהרה (דהיינו לפני היום הרביעי לשו"ע, או לפני היום החמישי לרמ"א), ומטרת בדיקתה לא היתה לשם הפסק בטהרה:
האם עליה לעשות בדיקת הפסק בטהרה נוספת ביום הראוי?

תחילה יש לבאר מה הדין במכוונת להפסק האם יכולה לעשות כן.

להלן סיכום מתוך תורת הבית ח"ב עמ' רפא-רפג.

דעת תורת השלמים (ס"ק יג) חוות דעת ס"ק ו' סד"ט ס"ק לג וכן תפארת צבי (רבי צדוק הכהן מלובלין) חזו"א ועוד, שיכולה לכתחילה לעשות הפסק בטהרה בתוך ו' עונות לשימושה וכל שפסק דמה נחשב להפסק בטהרה ותתחיל למנות ז' נקיים מאחר ו' עונות (מרן לשיטתו ורמ"א לשיטתו). על פי זה תירצו גם את קושיית הש"ך (ס"ק ו') מה נ"מ לשיטת הרמ"א בחילוקים בין הפסק ביום הראשון או בשאר ימים הלא ממילא צריכה להמתין ה' ימים, ותירצו שנ"מ שיכולה לעשות הפסק בטהרה ולא להתחיל את ספירת הז"נ.

אמנם דעת הגר"ש קלוגר בספר שיירי טהרה שאינה יכולה לפסוק בתוך ו' עונות כיון שמעיינה פתוח לפלוט ש"ז אבל בדיעבד מהני. בספר תורת הבית דחה דבריו ע"פ האחרונים הנ"ל.

בספר טהרת ישראל כתב שתחזור לבדוק שוב ביום החמישי אבל את דבריו דחה בספר בדי השלחן. בספר טהרת בת ישראל כתב בפירוש שאף לכתחילה יכולה לעשות הפסק מוקדם.

ע"כ מתורת הבית.

בדרכי טהרה עמ' קכח כתב שרק במקרים מיוחדים יכולה לעשות הפסק ומוך לפני יום החמישי ובלבד שביום החמישי לפני הלילה תבדוק כדין. (לא צוין שם מקור וכנראה הוא ע"פ ספר טהרת ישראל הנ"ל).

אמנם כל זה בכיוונה להפסק, אבל בלא כיונה להפסק כגון שעשתה רק לכבוד שבת, כתב בשו"ת צמח צדק הובא בתורת השלמים (ס"ק יג) שלא נחשב כבדיקה כי יש לחוש אולי לא בדקה יפה יפה (ובתורת השלמים לא השיג עליו בפרט זה). בסדרי טהרה (ס"ק לג) דן בדברי הצמח צדק ואף הביא סעד לדבריו שבבדיקה שאינה מחוייבת בה יש חשש שלא תבדוק יפה כי כך משמע מרש"י בנוגע לדין בבדיקה ממצטת על יד מעת לעת (שאם בדקה עצמה בתוך מעת לעת שלפני הבדיקה של עכשיו מטמאת טהרות רק משעת בבדיקה ולא

קודם לכן), דייק שם המהר"ם מלובלין מדברי רש"י שדוקא בדיקה של שחרית או ערבית שהיא מחוייבת בה מועילה לעניין זה ולא סתם בדיקה והסביר שהטעם הוא מפני שאינה מדקדקת בבדיקה זו יפה. הוסיף הסד"ט שאע"פ שכל זה נאמר בדין טהרות מ"מ יש לומר שגם בבעלה הדין כן.

לפי זה בנידון השאלה צריכה לעשות בדיקה נוספת כדי שתחשב לבדיקת הפסק בטהרה, אמנם לעניין ממתי מתחילים הג"י של מעיין פתוח בזה משמע מסוף דברי הסד"ט הנ"ל שיש לסמוך על הבדיקה הראשונה שעשתה ולמנות את הג"י ממנה היות ודין ג"י הוא חומרת אחרונים ולעניין זה אפשר לסמוך גם על בדיקה בלא כוונה.

סימן קצז סעיף ג

דין מקצת היום ככולו מדאורייתא בתחילת ובסוף הספירה של נדה וזבה, מה הדין היום לאחר חומרא דר' זירא.

ראה בשו"ת כאן. ולענין מקצתו ככולו בתחילת הספירה – בגמ' ר"ה (י.) "אמר רבא ומה נדה שאין תחילת היום עולה לה בסופה סוף היום עולה בתחילתה" ופי' רש"י "ומה נדה שאין תחלת היום עולה לה בסופה – שנאמר (ויקרא טו) שבעת ימים תהיה בנדתה – תהא בנדתה כל שבעה, ולא תאמר מקצת יום שביעי ככולו, ותטבול ביום; סוף היום עולה לה בתחלתה – שאם ראתה סמוך לשקיעת החמה – עולה לה יום זה בשבעה ימי נדה, ואינה צריכה למנות אלא ששה והוא, ובנדה דאורייתא קאמר, שאינה זקוקה לנקיים, שלא הצריכה תורה ספירת שבעה נקיים אלא לזבה, אבל לנדה אפילו ראתה כל שבעה ופסקה עם שקיעת החמה – טובלת לערב". אבל לגבי זבה מבואר שם בתוס' שלא שייך מקצתו בתחילת הספירה כי אם ראתה בתחילת היום כבר לא נחשב אותו יום לנקי והרי היא צריכה שבעה נקיים.

סימן קצח

טבילה וחציצה –

האם עליה לגלח שיערה, ואם כן איזה שיער?

אם לא גילחה, האם זה מעכב בטבילה, וצריכה לחזור ולטבול?

א. ראה בשו"ת סע' כ בדברי הרמ"א לגבי צפרנים שעתידיה לקצוץ ומכאן דנו הפוסקים לגבי שערות במקום שרגילה לקצוץ אם לא קצצה אם שייך לומר כאן כל העומד להקצוץ כקצוץ דמי והוי חציצה או לא.

בפת"ש הביא משו"ת חת"ס שפסק לגבי כלות שרגילות לקצוץ שער ראשן לאחר בעילת מצוה ששערן אינו מהווה חציצה בטבילה שלפני החתונה אע"פ שעתידיה לקצצו היות

ומעשה הבעילה מפסיק בין הטבילה לקציצה וכאשר יש מעשה המפסיק בין הקציצה לטבילה לא שייך הסברא של כל העומד וכו'. ומשמע מדבריו שבמקום שאין סברא זו אכן השער חוצץ בדומה לציפורן. על פי כתב בששה"ל שאם אכן מקפידה תמיד לקצוץ שערה לפני טבילה שייך בזה החומרא של כל העומד וכו' ויחשב חציצה. ולכן טוב שלא להקפיד לקצוץ דוקא קודם הטבילה אלא רק לפעמים יקצצו.

אמנם בספר טהרת הבית (ח"ג) משמע שמקל בזה והביא (עמ' צג) כמה אחרונים שהעירו על החת"ס שבשער לא שייך כל העומד וכו' כי שער ככל שישאר מחובר לגוף הוא משביח וא"כ אינו עומד לקציצה.

ומשמע עוד מדבריו שם שאפילו בציפורן לא צריך להחמיר כראב"ן הסבור שהציפורן עצמה חוצצת כי כן דעת השו"ע שכל שציפורן נקייה אין חשש בטבילה ולכן בשבת אם שכחה לקצוץ ואין לה גויה יכולה לסמוך על הניקור לכתחילה.

(יש להעיר שאכן היו אחרונים מפוסקי ספרד (מובא שם בעמ' כא וכב) שהחמירו בדיון השער לגבי שער שבערוה שהיו נוהגות הרבה מבנות ספרד לקוצצו והחמירו שאם לא קצצה שיחצוץ אבל רוב הפוסקים דחו דבריהם ראה שם).

אולם עכ"פ נראה שלכו"ע לכתחילה לפני הטבילה כן יש לקצוץ את השערות שרגילה לקצוץ ולכן אם רגילה להעביר את שער בית השחי או שער הערוה לכתחילה צריכה לקוצצו לפני הטבילה. אולם בדיעבד שלא קצצה יכולה לסמוך להקל לפי טהרת הבית. וכן פסק גם בדרכי טהרה לגבי שער בית השחי ושער הרגליים.

סעיף א

היה הדבר החוצץ חופה את כולו ואינו מקפיד עליו, האם חוצץ מהתורה או מדרבנן?

בגמרא יבמות עח. "נכרית מעוברת שנתגיירה – בנה אין צריך טבילה, אמאי אין צריך טבילה? וכי תימא משום דרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: דבר תורה, רובו ומקפיד עליו – חוצץ, רובו שאינו מקפיד עליו – אינו חוצץ, והא אמר רב כהנא: לא שנו אלא רובו, אבל כולו – חוצץ! שאני עובר, דהיינו רביתיה".

מבואר בגמרא שכולו אפילו אינו מקפיד חוצץ מן התורה, שהרי הגמרא דנה על דין תורה ולא מביאה כלל את הדין מדרבנן וכפי שהסביר רש"י שם שלגבי גיורת העמידו את דין טבילתה על דין תורה ולכן הגמרא מקשה מדיני דאורייתא.

סעיף ט

דם וריר שעל גבי המכה, האם חוצצים לטבילה?

דין דם – בתוספתא פרק ו' "הדם יבשין חוצצין לחין אין חוצצין". הרא"ש גרס בתחילתה "דם יבש שעל גבי המכה חוצץ". ברמב"ם כתב שדם שנסרך חוצץ אפילו לח. באר הש"ך (ס"ק כ) שנסרך היינו שמתחיל להתייבש ולהדבק קצת שכתולים בו אצבע נמשך והולך חוט ממנו.

דין ריר – במשנה פרק ט "אלו חוצצין ... וגלד שחוץ למכה" "אלו שאין חוצצין וגלד שעל המכה". מבואר במשנה שיש חילוק בין גלד מחוץ למכה לבין גלד בתוך המכה.

בגמרא (זו). אמרו "אמר רמי בר אבא: הני רבדי דכוסילתא, עד תלתא יומי – לא חייצי, מכאן ואילך – חייצי".

הרא"ש באר שבתוך המכה הריר רך תמיד ולכן אינו חוצץ משא"כ מחוץ למכה הוא מתייבש לאחר זמן מסויים וחוצץ. הגמרא לשיטת הרא"ש דיברה על גלד שמחוץ למכה ולפי זה מבואר בגמרא שהזמן לגלד שחוץ למכה הוא שלושה ימים וקודם לכן הוא רך.

אמנם נראה שרמב"ם ורשב"א סוברים שרבדי שכוסליתא אינם דומים לגלד של מכה ולכן לגבי גלד שחוץ למכה לא הזכירו שהוא דווקא לאחר שלושה ימים. הבדל נוסף ביניהם הוא שלדעתם רבדי דכוסליתא אינם חוצצים לטבילה של אשה לבעלה אלא רק לעניין טבילה לטהרות. זאת ע"פ המשך הגמרא שאמרה "לית הלכתא ככל הני שמעתתא" וכו' ולדעתם זה מתייחס גם למימרא הנ"ל של רבדי דכוסילתא. משא"כ גלד שחוץ למכה חוצץ אף לבעלה.

בטור כתב שדעת הראב"ד שגם גלד שחוץ למכה אינו חוצץ אלא רק לטהרות (ולא חילוק בין רבדי לגלד).

השו"ע פסק כרא"ש ולכן כתב שריר בתוך המכה לעולם אינו חוצץ ואילו ריר מחוץ למכה חוצץ לאחר ג' ימים.

סעיף יז

הנוהגות להתאפר תמיד ולצבוע השפתיים והצפורניים לקראת שבת, והדבר חשוב להן מאוד, האם מותר להן לעשות כן לאחר החפיפה שעשו בערב שבת, כשהטבילה במוצאי שבת?

ראשית יש להעיר שמעיקר הדין אשה יכולה לטבול עם איפור (ראה ששה"ל עמ' שכד וטהרת הבית ח"ג עמ' כט דרכי טהרה עמ' קסד) ומשמע במקורות הנ"ל שמעיקר הדין אפילו בצבע עם ממשות אינו חוצץ כיון שהוא לנוי ואינה מקפידה ולכן בדיעבד אם טבלה כבר או שא"א להורידו אינו חוצץ. אולם כו"ע מסכימים שלכתחילה יש לטבול בלא איפור.

הנה אם חל טבילתה במוצ"ש לדעת מרן (קצט, ד) חופפת לכתחילה במוצ"ש ואילו לרמ"א חופפת לכתחילה ביום שישי. (ראה על כך בשו"ת שם).

לפי זה לפי השו"ע פשוט שיכולה להתאפר ביום שישי שהרי מלכתחילה אינה צריכה לחפוף ביום שישי.

הספק הוא א"כ לשיטת הרמ"א. הנה מצאנו שכתב הט"ז (קצח, כה) שאע"פ שמנהג יפה שלא לאכול בשר ביום הטבילה מ"מ בשבת ויו"ט המנהג שאוכלים בשר רק שתזהר לנקר ביותר אחרי כן. בסד"ט הוסיף שה"ה לעניין לישא לכבוד שבת שיכולה ללוש. בדרכי טהרה עמ' קמו כתב שהטעם שהקלו בזה הוא מפני כבוד שבת ויו"ט.

לפי זה אם עבור אשה זו איפור זה חשוב לה והוא נחשב בעיניה ככבוד שבת נראה שיש להתיר לה לעשות כן ואולי יש להקל בזה יותר מאשר בבשר שהרי כאן יש מקום לומר שאינו חוצץ כלל כנ"ל.

סעיף יט

יש לה צואה תחת הציפורן, ויש לה נפחות על מקום הצפורן ולא יכולה לחתוך ולגזוז אותה או לנקות תחתיה, מה דינה?

כתב המרדכי (הביאו הב"י) דאשה שיש לה נפח על מקום הציפורן ולא היתה יכולה לא לחתוך ולא לחטט אם נפוחה כל כך שאין הטיט נראה שתחת הציפורן – אינו חוצץ, ואם לאו חוצץ. למד כן מדתניא (מקואות פ"י מ"ח) גבי חץ התחוב באדם שאם אינו נראה אינו חוצץ. וכן כתב בשו"ע סע' יט. הוסיף הש"ך שלפי המקור של דין זה שהוא מחץ א"כ גם כאן אם הוא שקוע ואינו שווה לבשר אינו חוצץ ואין צריך שיהיה נקרם עור ובשר על הטיט.

סעיף כז

הסבר האם עלתה לה טבילה במקרים הבאים, ומדוע? בסס דבריך
א. טבלה כשיש מטבע בפיה.
ב. טבלה כשיש מסטיק בפיה.

במשנה (מקוואות פ"ח מ"ה) "נדה שנתנה מעות בפיה וירדה וטבלה טהורה מטומאתה אבל טמאה היא על גב רוקה". העתיק דין זה הטור (סע' כז). כתב על זה הב"י שדין זה פשוט שעלתה לה טבילה שהרי המטבע אינו מהודק בפיה וא"כ לא שייך בו חציצה, ומה שהוצרך לשנותו במשנה הוא אגב הדין של הרוק, ודין זה אינו שייך להיום כי הוא דין בדיני טומאה וטהרה ואינו קשור לדין נדה.

בשו"ע סעיף הנ"ל השמיט את דין המטבע. ולכאורה נראה שהוא מהטעם שכתב בב"י שפשוט שעלתה לה טבילה.

אבל נראה שבספר תפארת צבי פירש אחרת את השמטת השו"ע, ופירש שהוא לחומרא. והיינו שאע"פ שבמשנה מפורש להקל, מ"מ השו"ע חשש שאולי תהדק שפתיה ביותר כדי שלא יפול כי אין אנו בקיאים מהו דיבוק בינוני. ומזה הוליד התפארת צבי חומרא נוספת והיא שתמיד צריכה לטבול בפה פתוח קצת שאל"כ יש חשש שתדביק שפתיה יותר מדיבוק בינוני.

אמנם האחרונים (ששה"ל עמ' שמט וטה"ב ח"ג עמ' קנח) דחו את חומרת התפארת צבי כי סו"ס מפורש בשו"ע (סע' לח) שאינה צריכה לפתוח את פיה.

ונראה לפי זה שה"ה לגבי מטבע אחר שמפורש בב"י שהוא דין פשוט להקל, קשה לומר שבשו"ע יסבור להפך ויחמיר בלי לומר זאת.

ב. לפי מה שהתבאר לעיל בדין המטבע שעלתה לה טבילה, נראה שה"ה במסטיק שייך הטעם שכתב הב"י שכיון שאינו מהודק בפיה אינו חוצץ. ויתכן גם שבדין זה אף התפארת צבי הנ"ל יודה להקל היות ובמסטיק לא רגילים להדק את הפה כשנמצא שם.

סעיף לא

מה צריך להיות גודל המדרגה. (במקווה)

כתב הרשב"א בתשובה (הובא בב"י) שיש להחליף את מדרגת העץ ולעשות במקומו מדרגה של אבנים ותהיה המדרגה רחבה ד' מקום הנחת הרגל כדי שיהיה בה שיעור מקום לבל תפחד ליפול ממנה. וכן פסק בשו"ע סע' לא.

סעיף לה

אם שחתה ביותר או זקפה ביותר בשעת טבילה, או ספק שחתה ביותר

(1) מהו מקור הדין?

(2) מהן הדעות בראשונים?

בגמרא (סז.) אמר ריש לקיש: האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה. וכתב הרשב"א ע"פ מימרא זו "האשה לא תטבול זקופה ממש ולא שוחה ממש אלא דרך גדילתה".

ולפני מימרא זו מובאות בגמרא מימרות שאחריהם יש ספרים שגורסים "ולית הלכתא ככל הני שמעתתא דכי איתמר הני לטהרות אבל לבעלה טהורה כי הא דאמר ריש לקיש אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה"

וכתב סמ"ג (לאוין קיא דף לח ע"ג) בשם הערוך (ערך עדר) על פי גירסא זו דהא דבעינן שתטבול האשה כדרך גדילתה היינו דוקא לטהרות אבל לבעלה לא צריך. (וסובר שגם ר"ל דיבר רק בטהרות ולכן הגמרא נוקטת לשון "כי הא" שהוא לשון של דמיון והשוואה).

גם הר"ש בר צמח כתב בדעת הרמב"ם שדין זה של דרך גדילתה הוא רק בטהרות (הרמב"ם לא כתב דבר זה בפירוש אלא מאחר והזכיר את החילוק בין טהרות לבין בעלה לעניין פתחה עיניה וכו' סבר הר"ש בר צמח שה"ה לעניין זה של דרך גדילתה ג"כ יסבור הרמב"ם כן)

אמנם התוס' (שם ד"ה פתחה) בשם ר"ת כתבו שאף לפי גירסא זו מ"מ דברי ר"ל הם גם בטבילה לבעלה.

וכן שיטת הראב"ד והרשב"א שדין זה נאמר אף לבעלה.

וכתב הראב"ד שאף בדיעבד אם שחתה ביותר לא עלתה לה טבילה.

בשו"ע כתב "ואם שינתה, כגון ששחתה ביותר או זקפה ביותר, עלתה לה טבילה (ערוך וסמ"ג ורשב"ץ ורמב"ם); ויש מי שאומר שלא עלתה.

הש"ך תמה על השו"ע שכתב בסתם שעלתה לה טבילה, שהרי זהו רק לשיטות הגורסות בגמרא את המשפט "ולית הלכתא וכו'" ואילו המחבר סובר שלא גורסים משפט זה שהרי בסעיפים ח וט' פסק שכחול ודם שבמכה חוצצים.

אמנם מביאור הגר"א (ס"ק מד) נראה שהמחבר הביא דינים אלו מאחר ויש הסוברים שאפילו לפי גירסא זו מ"מ לכתחילה גם לבעלה חוצצים. לדינא מסכים הגר"א שאין להקל בנידון דידן מאחר ואפילו הגורסים את ה"ולית הלכתא" חלקם מודים שלא קאי על דינו של ר"ל.

בששה"ל כתב שנחלקו האחרונים בדעת הש"ך אם כוונתו לחלוק או רק להקשות. וכותב בשם האבני נזר שרק אם יש ספק אם שחתה וגם כבר לנתה אצל בעלה אז יש להקל. אמנם הששה"ל מקל בלנתה אצל בעלה אפילו בודאי שחתה.

סעיף מו

מה דין אשה שטבלה עם בגדיה, האם עלתה לה טבילה?

בגמ' ביצה יח. לגבי טבילת כלים טמאים ביו"ט אמרו אמר רב חייא בר אשי אמר רב: נדה שאין לה בגדים – מערמת וטובלת בבגדיה. (היינו שרוצה לטהר גם בגדיה ואגב שמותרת לטבול ביו"ט לטהר עצמה מותרת לטבול גם בגדיה אם הם עליה).

מוכח שמהגמרא שאין בעיית חציצה כאשר בגדיה עליה וכן כתב הרמב"ם (מקואות א, ז) "וכל הטמאין שטבלו בבגדיהן עלתה להן טבילה מפני שהמים באין בהן ואינן חוצצין, וכן הנדה שטבלה בבגדיה מותרת לבעלה".

דין הובא בשו"ע סע' מו והעיר הש"ך שזהו דוקא באותן בגדים שהן רפויים עליה ומצא כן גם בראב"ן.

אמנם מדין זה קשה על רבותיו של רש"י שאסרו לטבול בדבר שמקפיד עליו אפילו אם הוא רפוי והובאו להלכה ברמ"א סע' ד. וכדי לתרץ זה העמיד הסד"ט (מובא בפת"ש ד) שמדובר כאן דוקא בבגדים פחותים שאינה מקפידה עליהם.

בשבט הלוי דייק מלשון הרמב"ם והשו"ע שדין זה הוא דוקא בדיעבד שהרי כתבו לשון "שטבלה" ולא "טובלת". ואע"פ שלשון הגמ' משמע לכתחילה יש לפרש אחרת בגמרא.

לפי זה דייק שכוונת הש"ך היא שאם טבלה בבגדים מהודקים אפילו בדיעבד לא עלתה לה טבילה והוסיף שהיום כמעט לא שייך שאחד הבגדים לא יהיה מהודק באיזה מקום ולכן אם טבלה עם בגדים צריכה שוב טבילה בברכה.

(בטהרת הבית (ח"ג) עמ' קפב כתב שאין מוכרח לדייק ברמב"ם שהוא רק בדיעבד כי יתכן שדיברו בהווה אמנם לא החליט את הדבר כמוכח מדבריו בהמשך).

התקן תוך רחמי, האם חוצץ בטבילה?

בששה"ל (עמ' שיז) כתב שטבעת פנימית בתוך הרחם אינה חוצצת והטעם שזהו מקום שאין דרכו להתגלות דא"צ שיהיה ראוי לביאת מים.

וכן פסק בטהרת הבית ח"ג עמ' קמו מאותו טעם וכתב כן ע"פ שו"ת רמ"ע מפאנו (סי קי) שכתב "הכלל בדין חציצה... וכל מה שהוא בתוך חלל הגוף אפילו ראוי לביאת מים לא בעינן אלא במקום שדרכו להיות מתגלה לפעמים".

אמנם הנוב"י (קמא יו"ד סד) הקל מטעם אחר והוא שמקום עמוק כל כך נקרא "בלוע" ולא בית הסתרים. והנ"מ בין שני הסברים אלו היא בתוך הנרתיק במקום ששמש דש אבל אין דרכו להתגלות שלפי הסבר הרמ"ע מפאנו אין בו חציצה ואילו לפי הנוב"י יש בו חציצה.

יש לה כתובת קעקע על גופה, האם חוצצת בטבילה?

נראה שיש לדמות דבר זה לדין קוץ שעלה עליו קרום בשר שכתב הטור ע"פ התוספתא שאינו חוצץ והביאו זאת הט"ז והש"ך להלכה. (וראה מה שנכתב על כך בשו"ת סע' יא לעניין שיטת הב"י בקוץ נראה שעלה עליו קרום וצ"ע). וכן פסק להלכה בדין הקוץ בטהרת הבית ח"ג עמ' סג.

ולפ"ז נראה שה"ה בכתובת קעקע מותרת לטבול עימה מאחר והיא נמצאת בעומק של שתי שכבות של עור הגוף.

שאלות כלליות

מהם התנאים או הנתונים הנצרכים בכדי שאשה תהיה טמאה מן התורה? ששה במספר!

א. אשה ישראלית (לא גויה). (נדה לד.)

ב. שתראה דם מן הרחם. (משנה יז:)

ג. שלא יהיה דם פצע. (טז.)

ד. שיבוא הדם בהרגשה. (נז:)

ה. שיהיה הדם אדום באחד מארבע הגוונים או שחור. (יט.)

ו. שיבוא בלא חציצה בין הדם לבשר. (כא:)

הסבר מהו "לול" ומה "עליה", ומה נאמר על כך בגמרא (הדעות השונות)?

במשנה נדה יז: אמרו משל משלו חכמים באשה: החדר והפרוזדור והעלייה; דם החדר – טמא, דם העלייה – טהור, נמצא בפרוזדור – ספקו טמא, לפי שחזקתו מן המקור.

ובגמרא " החדר מבפנים, והפרוזדור מבחוץ, ועלייה בנויה על שתייהן, ולול פתוח בין עלייה לפרוזדור. נמצא מן הלול ולפנים – ספקו טמא, מן הלול ולחוץ – ספקו טהור".

להלן העתק מאנציקלופדיה הלכתית רפואית לרב אברהם שטינברג ערך "רחם וטפולות"

"העליה – יש אומרים שהיא כוללת את החצוצרות ואת השחלות (כך משמע ברמב"ם והמאירי ולפי זה יוצא שאברים אלו פתוחים דרך הלול אל הפרוזדור דבר שלא מסתדר עם הידיעות היום) יש אומרים שהיא מתייחסת לנרתיק; ויש אומרים שהכוונה לשלפוחית השתן.

הלול – יש אומרים שהוא הנקב בין העליה לגג הפרוזדור (כך משמע בראשונים לעיל) ; יש אומרים שהוא פתח השופכה (היינו השיטה לעיל שעליה היא שלפוחית השתן) ; יש אומרים שהוא פתח צוואר הרחם או פתח הנרתיק לפות (היינו לפי השיטה שהעליה היא הנרתיק ולכן יכול להיות או הפתח כלפי הרחם או הפתח כלפי חוץ). "